

Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2018

Γνώμες του FRA

Το 2017 υπήρξε έτος προόδου αλλά και προβλημάτων όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2018 του FRA εξετάζονται οι σημαντικές εξελίξεις στον τομέα και προσδιορίζονται όχι μόνο τα επιτεύγματα, αλλά και τα ζητήματα που εξακολουθούν να προκαλούν ανησυχία. Στην παρούσα δημοσίευση παρουσιάζονται οι γνώμες του FRA σχετικά με τις κυριότερες εξελίξεις στους εξεταζόμενους θεματικούς τομείς, και συνοψίζεται η τεκμηρίωση στην οποία στηρίχθηκαν οι εν λόγω γνώμες. Με αυτόν τον τρόπο, παρέχεται μια συνοπτική και ταυτόχρονα κατατοπιστική επισκόπηση των βασικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν η ΕΕ και τα κράτη μέλη στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Περιεχόμενα

	1. Μεταστροφή των αντιλήψεων: προς μια προσέγγιση της γήρανσης με βάση τα δικαιώματα	2
	2. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη	4
	3. Ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων	6
	4. Ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας	9
	5. Ένταξη των Ρομά	12
	6. Άσυλο, θεωρήσεις, μετανάστευση, σύνορα και ένταξη	15
	7. Κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων	17
	8. Δικαιώματα του παιδιού	20
	9. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών	23
	10. Εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία	26

1. Μεταστροφή των αντιλήψεων: προς μια προσέγγιση της γήρανσης με βάση τα δικαιώματα

Στην παρούσα ενότητα διερευνάται η βραδεία αλλά αναπόφευκτη μεταστροφή της θεώρησης του γήρατος ως «ανεπάρκεια» που δημιουργεί «ανάγκες» προς μια θεώρηση πιο ολοκληρωμένη που θα περιλαμβάνει την προσέγγιση της γήρανσης με βάση τα δικαιώματα. Αυτή η σταδιακά εξελισσόμενη αλλαγή νοοτροπίας επιδιώκει τον σεβασμό του θεμελιώδους δικαιώματος της ίσης μεταχείρισης όλων των ατόμων, ανεξαρτήτως ηλικίας – χωρίς να παραβλέπεται η προστασία και η παροχή στήριξης στα άτομα που την έχουν ανάγκη. Η προσέγγιση που είναι βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αντικρούει την ύπαρξη ιδιαίτερων αναγκών που συνδέονται με την ηλικία· αντιθέτως, η προσέγγιση που βασίζεται στα δικαιώματα παρέχει τη δυνατότητα καλύτερης κάλυψης των αναγκών, όπως απαιτείται, ενώ παράλληλα τις εντάσσει σε ένα πλαίσιο που βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα.

Οι αγορές εργασίας και τα εθνικά συστήματα κοινωνικής προστασίας έχουν ήδη υποστεί βαθιές αλλαγές προκειμένου να ανταποκριθούν στη μακροβιότητα και στις προκλήσεις τις οποίες θέτει η γηράσκουσα κοινωνία για τα εθνικά οικονομικά και κοινωνικά συστήματα. Η διαδικασία αυτή ξεκίνησε με διάφορες πρωτοβουλίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και ανά τον κόσμο. Σε αυτές περιλαμβάνονται η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω ηλικίας στον τομέα της απασχόλησης, η προώθηση της ενεργού γήρανσης και η παροχή κινήτρων για την επιμήκυνση του εργασιακού βίου, καθώς και η θέσπιση μεταρρυθμίσεων στα συστήματα κοινωνικής προστασίας για την αντιμετώπιση του γήρατος, ιδίως στις συντάξεις, τις υπηρεσίες υγείας και την παροχή μακροχρόνιας φροντίδας. Επίσης, οι μεταρρυθμίσεις αρχίζουν να απομακρύνονται από τις προσεγγίσεις με βάση τις ανάγκες, οι οποίες στοχεύουν στην κάλυψη των «ελλείψεων» που συνδέονται με την ηλικία, και τείνουν να μεταθέτουν την έμφαση στο άτομο, ως ανθρώπινο ον με θεμελιώδη δικαιώματα και εγγενή ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη και πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται, ανεξαρτήτως ηλικίας.

Ωστόσο, η μεταστροφή αυτή δεν θα πρέπει να παραβλέπει τις ιδιαίτερες ανάγκες που έχουν τα ηλικιωμένα άτομα λόγω ηλικίας ούτε θα πρέπει να υποβαθμίζει τη σημασία των ευθυνών του κράτους απέναντι στα άτομα –συμπεριλαμβανομένων των

ηλικιωμένων– που μπορεί να χρειάζονται στήριξη. Επιπλέον, οι ηλικιωμένοι συνθέτουν μια ανομοιογενή ομάδα, με πολύ διαφορετικές ανάγκες και προτιμήσεις. Πολλές προτιμήσεις και εμπειρίες στη διάρκεια της ζωής έχουν αντίκτυπο στις μετέπειτα εξελίξεις σε μεγαλύτερη ηλικία. Το φύλο, η ιδιότητα του μετανάστη ή του μέλους εθνοτικής μειονότητας, η αναπηρία καθώς και η κοινωνικοοικονομική κατάσταση και γεωγραφικές ή άλλες πτυχές μπορούν να έχουν συνολικό αρνητικό αντίκτυπο στους ηλικιωμένους. Τα στοιχεία αυτά καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την έκταση στην οποία οι ηλικιωμένοι απολαύουν των δικαιωμάτων τους.

Τα ατομικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ισχύουν για όλους, ανεξαρτήτως ηλικίας. Παρ' όλα αυτά, η ηλικία αναφέρεται ρητώς στο άρθρο 21 ως λόγος παροχής προστασίας από διακρίσεις καθώς και στο άρθρο 25, στο οποίο αναγνωρίζεται το δικαίωμα των ηλικιωμένων «να διάγουν αξιοπρεπή και ανεξάρτητη ζωή και να συμμετέχουν στον κοινωνικό και πολιτιστικό βίο».

Η απαγόρευση των διακρίσεων και η ισότητα των ευκαιριών για τους ηλικιωμένους σε διάφορους τομείς της ζωής, καθώς και η αξιοπρεπής διαβίωσή τους, προβλέπονται επίσης στον προσφάτως διακηρυχθέντα ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων «έχει εν μέρει ευρύτερη εμβέλεια από το υφιστάμενο

κεκτημένο». Αποσκοπεί στην εξέταση τρόπων επέκτασης της προστασίας από διακρίσεις λόγω ηλικίας στους τομείς της κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένων της κοινωνικής ασφάλισης και της υγειονομικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης και της πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες που διατίθενται στο κοινό.

Η διακήρυξη του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, μολοντί πρόκειται για μη νομικά δεσμευτικό σύνολο αρχών και δικαιωμάτων, δηλώνει την ισχυρή πολιτική βούληση και δέσμευση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ και των κρατών μελών να εργαστούν για μια περισσότερο κοινωνική και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη – μια Ευρώπη η οποία χρησιμοποιεί καλύτερα και με περισσότερο σεβασμό το σύνολο του ανθρώπινου κεφαλαίου της χωρίς να αποκλείει κανέναν. Πρόκειται για μια ευκαιρία που προσφέρεται στην ΕΕ και στα κράτη μέλη να επιτύχουν συγκεκριμένα αποτελέσματα όσον αφορά την προαγωγή και την υλοποίηση των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων, οι οποίοι αποτελούν σημαντικό μέρος του ανθρώπινου κεφαλαίου και έχουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν ουσιαστικά σε όλες τις πτυχές της ζωής.

Ωστόσο, ο καθορισμός κανόνων και ελάχιστων προδιαγραφών είναι μόνο το πρώτο βήμα της διαδικασίας αυτής. Η ευαισθητοποίηση και η χρήση μηχανισμών συντονισμού και παρακολούθησης είναι εξίσου σημαντικές για την πραγμάτωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων όλων των ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των ηλικιωμένων, όπως προβλέπονται στον Χάρτη. Στην προσπάθεια αυτή, η συμμετοχή τόσο των θεσμικών οργάνων της ΕΕ όσο και των κρατών μελών είναι περισσότερο από αναγκαία.

Εν προκειμένω, οι γνώμες του FRA που παρουσιάζονται συνοπτικά κατωτέρω θα πρέπει να θεωρηθούν θεμέλιοι λίθοι που υποστηρίζουν τη μεταστροφή προς μια συνολική προσέγγιση της γήρανσης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Γνώμη 1.1 του FRA

Ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει τις προσπάθειές του για την υιοθέτηση της οδηγίας για την ίση μεταχείριση. Η οδηγία θα επεκτείνει οριζοντίως την προστασία από διακρίσεις για διάφορους λόγους, συμπεριλαμβανομένης της ηλικίας, σε τομείς ιδιαίτερης σημασίας για τους ηλικιωμένους, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, η κοινωνική προστασία, η υγειονομική περίθαλψη και η στέγαση.

Γνώμη 1.2 του FRA

Για την ισχυρότερη προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων, ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να λάβει συγκεκριμένα νομικά μέτρα, εφαρμόζοντας περαιτέρω τις αρχές και τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων. Εν προκειμένω, θα πρέπει να διασφαλίσει την ταχεία υιοθέτηση της προταθείσας οδηγίας για την ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής και να επισπεύσουν τις διαδικασίες για την έκδοση μιας συνολικής ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα. Προκειμένου να διασφαλιστεί η συνοχή με το ευρύτερο σύνολο της νομοθεσίας της ΕΕ, η πράξη για την προσβασιμότητα θα πρέπει να περιλαμβάνει διατάξεις που τη συνδέουν με άλλες συναφείς πράξεις, όπως τους κανονισμούς που αφορούν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία.

Γνώμη 1.3 του FRA

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο χρήσης των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, καθώς και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων της ΕΕ, για την προώθηση μιας προσέγγισης της γήρανσης με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα. Προκειμένου να βελτιώσουν τις μεταρρυθμίσεις που προάγουν την αξιοπρεπή και αυτόνομη διαβίωση, καθώς και τις ευκαιρίες συμμετοχής για τους ηλικιωμένους, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να επιβεβαιώσουν εκ νέου και να ενισχύσουν, κατά την προσεχή περίοδο προγραμματισμού (μετά το 2020), εκ των προτέρων όρων καθώς και διατάξεις για την παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων αυτών. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η χρήση της χρηματοδότησης της ΕΕ συμμορφώνεται με τις υποχρεώσεις όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα.

Επιπλέον, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να εξετάζουν συστηματικά τις προκλήσεις που οποίες αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι σε βασικούς μηχανισμούς συντονισμού της πολιτικής, όπως το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο.

2. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη

Το 2017 ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης διένυε το όγδοο έτος ισχύος του ως η νομικά δεσμευτική διακήρυξη δικαιωμάτων της ΕΕ. Ο Χάρτης συμπληρώνει τις εθνικές πράξεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, ο ρόλος και η χρήση του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο ήταν αμφίρροποι: δεν φαίνεται να υπάρχει καμία σημαντική βελτίωση στη χρήση του στο πλαίσιο των δικαστικών ή νομοθετικών διαδικασιών· επίσης, αποδείχτηκε δύσκολο να εντοπιστούν κυβερνητικές πολιτικές που να στοχεύουν στην προώθηση του Χάρτη. Αντίθετα, τα εθνικά δικαστήρια, τα κοινοβούλια και οι κυβερνήσεις παραπέμπουν πολύ λίγες φορές στον Χάρτη και συχνά οι αναφορές τους σε αυτόν είναι επιφανειακή. Έτσι, οι δυνατότητες του Χάρτη παρέμειναν αναξιοποίητες για μια ακόμη φορά.

Βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ δεσμεύει τα κράτη μέλη της ΕΕ όταν ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η νομοθετική εξουσία της ΕΕ σε όλους σχεδόν τους τομείς πολιτικής επηρεάζει, άμεσα ή έμμεσα, τις ζωές των ανθρώπων που διαμένουν στην ΕΕ. Βάσει αυτού, ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ θα πρέπει να αποτελεί συναφές πρότυπο για τους δικαστές ή τους δημόσιους υπαλλήλους των κρατών μελών κατά την εκτέλεση των καθημερινών τους καθηκόντων. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια (2012-2016), από τα στοιχεία του FRA προκύπτει ότι η χρήση του Χάρτη σε εθνικό επίπεδο από τις δικαστικές και διοικητικές αρχές είναι μάλλον περιορισμένη. Φαίνεται ότι απουσιάζουν πολιτικές με στόχο την προώθηση του Χάρτη, παρότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται όχι μόνο να σέβονται τα δικαιώματα που καλύπτονται από τον Χάρτη, αλλά και να «προάγουν την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους» (άρθρο 51 του Χάρτη). Όταν γίνεται αναφορά στον Χάρτη κατά τη νομοθετική διαδικασία ή από τις δικαστικές αρχές, η χρήση του παραμένει συχνά επιφανειακή.

Γνώμη 2.1 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να ενθαρρύνουν την ευρύτερη ανταλλαγή πληροφοριών –μεταξύ δικαστών, δικηγορικών συλλόγων και διοικήσεων, τόσο εντός των κρατών μελών όσο και πέραν των εθνικών

συνόρων– σχετικά με τις εμπειρίες και τις προ-σεγγίσεις όσον αφορά τη χρήση του Χάρτη και την παραπομπή σε αυτόν. Για την ενθάρρυνση αυτής της ανταλλαγής πληροφοριών, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αξιοποιήσουν στο μέγιστο τις υπάρχουσες ευκαιρίες χρηματοδότησης, όπως εκείνες που προβλέπονται στο πλαίσιο του προγράμματος «Δικαιοσύνη».

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να προάγουν την ευαισθητοποίηση σχετικά με τα δικαιώματα που προβλέπονται στον Χάρτη και να διασφαλίζουν ότι παρέχονται στοχευμένες θεματικές ενότητες κατάρτισης σε εθνικούς δικαστές και άλλους ασκούντες νομικά επαγγέλματα .

Σύμφωνα με το άρθρο 51 (πεδίο εφαρμογής) του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, κάθε εθνική νομοθεσία που θεσπίζεται προς εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ πρέπει να συμμορφώνεται με τον Χάρτη. Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, το 2017 ο ρόλος του Χάρτη παρέμεινε περιορισμένος στις νομοθετικές διαδικασίες σε εθνικό επίπεδο: ο Χάρτης δεν χρησιμοποιείται ρητά και συστηματικά στις διαδικασίες που εφαρμόζονται για τον έλεγχο της νομιμότητας ή την εκτίμηση του αντίκτυπου των νομοσχεδίων, σε αντίθεση με τις εθνικές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι οποίες περιλαμβάνονται συστηματικά στις εν λόγω διαδικασίες. Επιπλέον, όπως και τα προηγούμενα

χρόνια, πολλές αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων που βασίστηκαν στον Χάρτη το έπραξαν χωρίς να τεκμηριώσουν τους λόγους για τους οποίους ο Χάρτης έχει εφαρμογή στις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης.

Γνώμη 2.2 του FRA

Τα εθνικά δικαστήρια, καθώς και οι κυβερνήσεις και/ή τα κοινοβούλια, θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο εφαρμογής συστηματικότερου «ελέγχου σε σχέση με το άρθρο 51 (πεδίο εφαρμογής)», προκειμένου να αξιολογούν σε πρώιμο στάδιο κατά πόσον μια δικαστική υπόθεση ή νομοθετική πρόταση εγείρει ή όχι ζητήματα δυνάμει του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Η εκπόνηση τυποποιημένων εγχειριδίων με πρακτικά βήματα για τον έλεγχο της δυνατότητας εφαρμογής του Χάρτη –τα οποία μέχρι στιγμής υπάρχουν σε ελάχιστα κράτη μέλη της ΕΕ– θα μπορούσε να προσφέρει στους ασκούντες νομικά επαγγέλματα ένα εργαλείο για την αξιολόγηση της συνάφειας του Χάρτη με μια συγκεκριμένη υπόθεση ή νομοθετική πρόταση. Εν προκειμένω, το εγχειρίδιο του FRA σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του Χάρτη μπορεί να χρησιμεύσει ως πηγή έμπνευσης.

3. Ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων

Κατά το έτος 2017 παρατηρήθηκε ανομοιογενής πρόοδος όσον αφορά την προαγωγή της ισότητας και απαγόρευσης των διακρίσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Ενώ η οδηγία για την ίση μεταχείριση – που προτάθηκε το 2008 – δεν είχε υιοθετηθεί έως το τέλος του έτους, η ΕΕ προέβη στη διακήρυξη του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, ο οποίος εδράζεται στην αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων. Οι περιορισμοί όσον αφορά τη θρησκευτική ενδυμασία και τα θρησκευτικά σύμβολα στην εργασία ή σε δημόσιους χώρους εξακολούθησε να αποτελεί θέμα ενδιαφέροντος, επηρεάζοντας κυρίως τις μουσουλμάνες γυναίκες. Στον τομέα της ισότητας για τις λεσβίες, τους ομοφυλόφιλους, τα αμφιφυλόφιλα, διεμφυλικά και μεσοφυλικά άτομα (ΛΟΑΔΜ) σημειώθηκε κάποια πρόοδος, ιδίως όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση των ομόφυλων ζευγαριών. Παράλληλα, πορίσματα που βασίζονται σε ευρύ φάσμα δεδομένων για την ισότητα – συμπεριλαμβανομένων δεδομένων που αποκτήθηκαν μέσω δοκιμαστικών ελέγχων για περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης – καταδεικνύουν ότι η άνιση μεταχείριση και οι διακρίσεις εξακολουθούν να υφίστανται στις ευρωπαϊκές κοινωνίες.

Τα πορίσματα της δεύτερης έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις (EU-MIDIS II) και διαφόρων εθνικών ερευνών που δημοσιεύθηκαν το 2017 επιβεβαιώνουν ότι οι διακρίσεις και η άνιση μεταχείριση για διάφορους λόγους παραμένουν πραγματικότητα σε βασικούς τομείς της ζωής σε ολόκληρη την ΕΕ. Ωστόσο, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της μπορούν να αξιοποιήσουν πράξεις πολιτικής για την προώθηση της ισότητας, ο δε ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων προάγει την προστασία από διακρίσεις πέραν του υφιστάμενου κεκτημένου στον τομέα της ισότητας. Ωστόσο, δεδομένου ότι η προτεινόμενη οδηγία για την ίση μεταχείριση δεν έχει υιοθετηθεί ακόμη, η ΕΕ προβαίνει σε ιεράρχηση των λόγων. Οι διαπραγματεύσεις στο Συμβούλιο της ΕΕ σχετικά με την προτεινόμενη οδηγία βρίσκονταν στο ένατο έτος τους το 2017 και δεν είχαν ολοκληρωθεί έως το τέλος του έτους.

Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει τις διακρίσεις ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιότητας μέλους εθνικής μειονότητας, παρουσίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Σύμφωνα με το άρθρο 19 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα,

σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία, και μετά την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναλάβει δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού.

Γνώμη 3.1 του FRA

Ο νομοθέτης της ΕΕ θα πρέπει να συνεχίσει τις προσπάθειές του για την έκδοση της οδηγίας για την ίση μεταχείριση ώστε να διασφαλιστεί ότι η ΕΕ παρέχει συνολική προστασία από διακρίσεις σε βασικούς τομείς της ζωής, ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον σεξουαλικό προσανατολισμό του κάθε ατόμου.

Γνώμη 3.2 του FRA

Οι νομοθέτες της ΕΕ θα πρέπει να λάβει συγκεκριμένα νομικά μέτρα για την εξασφάλιση ισχυρότερης προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων και την περαιτέρω εφαρμογή των αρχών και των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων.

Οι περιορισμοί στη θρησκευτική ενδυμασία και στα θρησκευτικά σύμβολα στην εργασία ή σε δημόσιους χώρους συνέχισαν να διαμορφώνουν τις συζητήσεις σχετικά με τη θρησκεία στην ΕΕ το 2017. Οι περιορισμοί αυτοί επηρεάζουν ιδίως τις μουσουλμάνες γυναίκες, οι οποίες φορούν διάφορα είδη ενδυμάτων που καλύπτουν το κεφάλι ή το πρόσωπο. Το ΔΕΕ και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) παρείχαν περαιτέρω καθοδήγηση στον τομέα αυτόν, όσον αφορά πραγματικές επαγγελματικές απαιτήσεις, την απαγόρευση εμφανών θρησκευτικών συμβόλων και τη χρήση θρησκευτικών ενδυμάτων που καλύπτουν πλήρως το πρόσωπο σε δημόσιους χώρους. Ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ θέτουν περιορισμούς στην κάλυψη του προσώπου σε δημόσιους χώρους για λόγους προώθησης του ιδεώδους τους για κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς ή για σκοπούς διαφύλαξης της ουδετερότητας των δημόσιων υπαλλήλων, των δικαστών και των εισαγγελέων.

Το άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ κατοχυρώνει για κάθε άτομο το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκεύματος ή πεποιθήσεων καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του θρησκεύματος ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές. Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων. Το άρθρο 22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ προβλέπει επίσης τον σεβασμό της Ένωσης προς την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.

Γνώμη 3.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες διαφυλάσσονται όταν εξετάζουν το ενδεχόμενο επιβολής περιορισμών σε σύμβολα ή ενδύματα που συνδέονται με κάποια θρησκεία. Κάθε νομοθετική ή διοικητική πράξη η οποία ενέχει τον κίνδυνο περιορισμού της ελευθερίας εκδήλωσης των θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα και να σέβεται τις αρχές της νομιμότητας, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ συνέχισαν να εφαρμόζουν μέτρα για την προώθηση της ισότητας των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, διεμφυλικών και μεσοφυλικών (ΛΟΑΔΜ) ατόμων. Αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ εξομοίωσαν την οικογενειακή κατάσταση των ομόφυλων ζευγαριών με εκείνη των έγγαμων ζευγαριών, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις με περιορισμούς όσον αφορά την υιοθεσία ή την τεκνοποίηση με ιατρική υποβοήθηση. Άλλα κράτη μέλη έλαβαν μέτρα για την αποσύνδεση της διαδικασίας επαναπροσδιορισμού φύλου από την ιατρική διάγνωση, ενώ ένα κράτος μέλος της ΕΕ θέσπισε απλουσιωμένες διαδικασίες για την αλλαγή του καταχωρισμένου φύλου των διεμφυλικών ατόμων. Το ζήτημα των δυαδικών δεικτών φύλου ήρθε στο προσκήνιο σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ, εκ των οποίων ένα κατέστησε εφικτή τη χρήση του δείκτη «X» σε επίσημα έγγραφα, ως εναλλακτική λύση έναντι του αρσενικού ή θηλυκού φύλου.

Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φύλου και γενετήσιου προσανατολισμού. Τον Δεκέμβριο του 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε κατάλογο δράσεων για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ, μεταξύ άλλων με τη βελτίωση των δικαιωμάτων και τη διασφάλιση της νομικής προστασίας των ΛΟΑΔΜ ατόμων και των οικογενειών τους, καθώς και την παρακολούθηση και την επιβολή των υφιστάμενων δικαιωμάτων. Ο κατάλογος των δράσεων καλύπτει την περίοδο 2016–2019. Παρότι δεν είναι νομικά δεσμευτικός, ο κατάλογος παρέχει καθοδήγηση σχετικά με τους τομείς στους οποίους, και τους τρόπους με τους οποίους, τα κράτη μέλη της ΕΕ μπορούν να καταβάλουν προσπάθειες ώστε να διασφαλιστεί ότι τα ΛΟΑΔΜ άτομα μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους στην ισότητα και την απαγόρευση των διακρίσεων. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της έχουν δεσμευτεί να επιτύχουν τους στόχους της Ατζέντα του 2030 για την αειφόρο ανάπτυξη. Ο στόχος αειφόρου ανάπτυξης 10 σχετικά με τη μείωση των ανισοτήτων τόσο εντός και όσο μεταξύ των διαφόρων χωρών ορίζει, ως έναν από τους επιμέρους στόχους του, τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών και τη μείωση των αποτελεσμάτων των ανισοτήτων. Αυτό περιλαμβάνει την εξάλειψη νόμων, πολιτικών και πρακτικών που επιτρέπουν διακρίσεις, και την προαγωγή των κατάλληλων νομοθεσιών, πολιτικών και δράσεων.

Γνώμη 3.4 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ παροτρύνονται να συνεχίσουν να θεσπίζουν και να εφαρμόζουν συγκεκριμένα μέτρα ώστε να διασφαλίζεται η δυνατότητα των λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, διεμφυλικών και μεσοφυλικών (ΛΟΑΔΜ) ατόμων να ασκούν πλήρως όλα τα θεμελιώδη δικαιώματά τους. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη της ΕΕ παροτρύνονται να κάνουν χρήση του καταλόγου δράσεων για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ, τον οποίο δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για να καθοδηγήσει τις προσπάθειές τους.

Τα δεδομένα για την ισότητα αποτελούν ισχυρό μέσο για την ανάδειξη πρακτικών ανισότητας στα κράτη μέλη της ΕΕ, καθώς και αξιόπιστη βάση για την τεκμηριωμένη χάραξη πολιτικής. Τα πορίσματα της EU-MIDIS II καθώς και ερευνών που δημοσιεύθηκαν το 2017 από εθνικούς φορείς αρμόδιους για θέματα ισότητας και δημόσιες αρχές καταδεικνύουν ευρέως ότι οι διακρίσεις και η άνιση μεταχείριση επηρεάζουν βαθιά τις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Πορίσματα ερευνών στις οποίες εφαρμόστηκε η μέθοδος των δοκιμών διακρίσεων παρέχουν περαιτέρω εμπειρικά στοιχεία που καταδεικνύουν διακρίσεις όσον αφορά την πρόσβαση στην απασχόληση και στη στέγαση για διάφορους λόγους σε αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ. Με τη συστηματική συλλογή δεδομένων σχετικά με τις πρακτικές ανισότητας, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της μπορούν να παρακολουθούν τον αντίκτυπο των πολιτικών και των μέτρων που τίθενται σε εφαρμογή για την προαγωγή της ισότητας και την προώθηση της απαγόρευσης των διακρίσεων, καθώς και την προσαρμογή τους με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους. Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της έχουν δεσμευτεί να επιτύχουν τους στόχους της Ατζέντα του 2030 για την αειφόρο ανάπτυξη. Η διαθεσιμότητα ισχυρών και αξιόπιστων δεδομένων για την ισότητα θα παράσχει στην ΕΕ και στα κράτη μέλη της τη δυνατότητα να μετρήσουν την πρόοδο σε σχέση με την επίτευξη των επιμέρους στόχων 10.2 και 10.3 που υπάγονται στον στόχο αειφόρου ανάπτυξης 10 για τη μείωση των ανισοτήτων τόσο εντός και όσο μεταξύ των διαφόρων χωρών.

Διάφορα είδη δεδομένων, όπως στατιστικά και διοικητικά δεδομένα, καθώς και επιστημονικά στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη στήριξη της χάραξης πολιτικής με σκοπό την προώθηση της ίσης μεταχείρισης και την καταπολέμηση των διακρίσεων. Τα εν λόγω δεδομένα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της εφαρμογής της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα (2000/43/EK) ή της οδηγίας για την ίση μεταχείριση στην

απασχόληση (2000/78/EK). Στις γενικές συστάσεις πολιτικής τις οποίες διατυπώνει, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) υπογραμμίζει την αναγκαιότητα αξιόπιστων δεδομένων για τη στήριξη της καταπολέμησης των διακρίσεων. Επιπλέον, στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία παρέχεται καθοδήγηση σε σχέση με τη συλλογή δεδομένων για την ισότητα.

Γνώμη 3.5 του FRA

Τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και τα κράτη μέλη της ΕΕ παροτρύνονται να συνεχίσουν να υποστηρίζουν και να χρηματοδοτούν τη συλλογή αξιόπιστων και εύρωστων δεδομένων για την ισότητα από υπηρεσίες και οργανισμούς της ΕΕ, εθνικές στατιστικές αρχές, εθνικούς φορείς ισότητας, άλλες δημόσιες αρχές και ακαδημαϊκά ιδρύματα. Επιπλέον, τα κράτη μέλη της ΕΕ παροτρύνονται να παρέχουν στη Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat) ισχυρά και αξιόπιστα δεδομένα για την ισότητα, ώστε να παρέχεται στην ΕΕ η δυνατότητα να αναπτύξει στοχευμένα προγράμματα και μέτρα με τα οποία θα προαχθεί η ίση μεταχείριση και θα προωθηθεί η απαγόρευση των διακρίσεων. Όταν είναι εφικτό και σκόπιμο, τα συλλεχθέντα δεδομένα θα πρέπει να αναλύονται όχι μόνο κατά φύλο και κατά ηλικία, αλλά και κατά εθνοτική καταγωγή, αναπηρία και θρησκεία.

4. Ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας

Δεκαεπτά έτη μετά την έκδοση της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και εννέα έτη μετά την έκδοση της απόφασης-πλαisiού για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, μετανάστες και μειονοτικές εθνοτικές ομάδες εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν σε εκτεταμένο βαθμό διακρίσεις, παρενόχληση και διακριτικές πρακτικές εθνοτικού χαρακτηρισμού σε ολόκληρη την ΕΕ, όπως καταδεικνύουν τα πορίσματα της δεύτερης έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις μειονότητες και τις διακρίσεις (EU-MIDIS II) του FRA. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε τις προσπάθειες των κρατών μελών της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εγκλημάτων μίσους μέσω της ομάδας υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας. Επίσης, εξακολούθησε να παρακολουθεί στενά την εφαρμογή της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και της απόφασης-πλαisiού. Παρότι αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ βρίσκονται σε διαδικασία αναθεώρησης της νομοθεσίας τους περί καταπολέμησης του ρατσισμού, το 2017 μόλις 14 εξ αυτών είχαν θεσπίσει σχέδια δράσης και στρατηγικές με στόχο την καταπολέμηση του ρατσισμού και των εθνοτικών διακρίσεων.

Παρά τις πρωτοβουλίες πολιτικής που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο της ομάδας υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας, το ρατσιστικό και ξενοφοβικό έγκλημα μίσους και η ρητορική μίσους εξακολουθούν να επηρεάζουν τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων στην ΕΕ. Αυτό καταδεικνύεται στα πορίσματα της EU-MIDIS II και αναφέρεται στις τακτικές επισκοπήσεις του FRA για ζητήματα που σχετίζονται με τη μετανάστευση και προκαλούν ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το άρθρο 1 της απόφασης-πλαisiού για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία περιγράφει τα μέτρα τα οποία λαμβάνουν τα κράτη μέλη για να τιμωρήσουν τις εκ προθέσεως τελούμενες πράξεις ρατσισμού και ξενοφοβίας. Το άρθρο 4 (στοιχείο α) της Διεθνούς Σύμβασης για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων θεσπίζει την υποχρέωση για τα συμβαλλόμενα μέρη να καθιστούν παράβαση που τιμωρείται κατά τον νόμο την παράβαση σε φυλετική διάκριση, καθώς και πράξεις βίας ενάντια σε οποιαδήποτε φυλή ή ομάδα προσώπων.

Γνώμη 4.1 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι κάθε περίπτωση εικαζόμενου εγκλήματος μίσους, συμπεριλαμβανομένης της ρητορικής μίσους, αποτελεί αντικείμενο αποτελεσματικής καταγραφής, διερεύνησης, δίωξης και δίκης. Αυτό πρέπει να πραγματοποιείται σύμφωνα με το εφαρμοστέο εθνικό, ενωσιακό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να καταβάλουν περαιτέρω προσπάθειες για συστηματική καταγραφή, συλλογή και ετήσια δημοσίευση συγκρίσιμων δεδομένων σχετικά με τα εγκλήματα μίσους, καθιστώντας με τον τρόπο αυτό δυνατή την ανάπτυξη αποτελεσματικών και τεκμηριωμένων νομικών και πολιτικών μέτρων αντιμετώπισης αυτών των φαινομένων. Όλα τα δεδομένα θα πρέπει να συλλέγονται σύμφωνα με το εθνικό νομικό πλαίσιο και τη νομοθεσία της ΕΕ περί προστασίας των δεδομένων.

Παρά το ισχυρό νομικό πλαίσιο που έχει καθοριστεί βάσει της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα (2000/43/ΕΚ), τα αποτελέσματα της EU-MIDIS II και άλλα στοιχεία δείχνουν ότι σημαντικό ποσοστό

μεταναστών και μελών μειονοτικών εθνοτικών ομάδων αντιμετωπίζουν υψηλά επίπεδα διακρίσεων, λόγω της εθνοτικής καταγωγής τους ή της προέλευσής τους από οικογένειες μεταναστών, καθώς και δυνητικά σχετικών χαρακτηριστικών, όπως το χρώμα του δέρματος και η θρησκεία. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν μικρή πρόοδο σε σύγκριση με την κατάσταση που επικρατούσε πριν από οκτώ έτη, όταν διενεργήθηκε η πρώτη έρευνα EU-MIDIS: τα ποσοστά των ατόμων που υφίστανται διακρίσεις παραμένουν σε επίπεδα τα οποία εγείρουν σοβαρές ανησυχίες. Αποκαλύπτουν επίσης ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες δεν έχουν υπόψη τους κάποια οργάνωση η οποία να παρέχει στήριξη ή συμβουλές σε θύματα διακρίσεων και ότι στην πλειονότητά τους αγνοούν την ύπαρξη οποιουδήποτε φορέα αρμόδιου για την ισότητα.

Γνώμη 4.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν καλύτερη πρακτική υλοποίηση και εφαρμογή της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα. Θα πρέπει επίσης να αυξήσουν την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων και τους σχετικούς μηχανισμούς έννομης προστασίας, ιδίως μεταξύ των ατόμων που είναι πιθανότερο να υποστούν διακρίσεις, όπως τα μέλη εθνοτικών μειονοτήτων. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι κυρώσεις είναι επαρκώς αποτελεσματικές, ανάλογες με την παράβαση και αποτρεπτικές, όπως απαιτείται βάσει της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα.

Το 2017, μόνο 14 κράτη μέλη της ΕΕ είχαν θεσπίσει εθνικά σχέδια δράσης για την καταπολέμηση των φυλετικών διακρίσεων, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Η Διακήρυξη του Durban και το Πρόγραμμα Δράσης του ΟΗΕ, που προέκυψαν από την Παγκόσμια Διάσκεψη κατά του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και συναφών μορφών μισαλλοδοξίας, αναθέτουν στα συμβαλλόμενα κράτη την κύρια αρμοδιότητα για την καταπολέμηση του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και συναφών μορφών μισαλλοδοξίας. Η ομάδα υψηλού επιπέδου της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και άλλων μορφών μισαλλοδοξίας παρέχει στα κράτη μέλη της ΕΕ ένα φόρουμ για ανταλλαγή πρακτικών με σκοπό τη διασφάλιση της επιτυχούς υλοποίησης σχετικών σχεδίων δράσης.

Γνώμη 4.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αναπτύξουν ειδικά εθνικά σχέδια δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού, των φυλετικών διακρίσεων, της ξενοφοβίας και συναφών μορφών μισαλλοδοξίας. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη θα μπορούσαν να βασιστούν στις πρακτικές οδηγίες της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου σχετικά με τον τρόπο κατάρτισης των εν λόγω σχεδίων. Με βάση αυτές τις οδηγίες, τα σχέδια δράσης θα πρέπει να προσδιορίζουν στόχους και δράσεις, να ορίζουν αρμόδιους εθνικούς φορείς, να καθορίζουν προθεσμίες-στόχους, να περιλαμβάνουν δείκτες επιδόσεων και να προβλέπουν μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης. Η εφαρμογή τέτοιου είδους σχεδίων θα αποτελούσε για τα κράτη μέλη της ΕΕ ένα αποτελεσματικό μέσο για τη διασφάλιση της τήρησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την οδηγία για τη φυλετική ισότητα και την απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες εκθέσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα στοιχεία της EU-MIDIS II δείχνουν ότι τα μέλη εθνοτικών μειονοτικών ομάδων εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν διακρίσεις από την αστυνομία λόγω των εθνοτικών τους χαρακτηριστικών. Αυτές οι πρακτικές μπορούν να υπονομεύσουν την εμπιστοσύνη που έχουν στις αρχές επιβολής του νόμου τα μέλη εθνοτικών μειονοτικών ομάδων, στα οποία μπορεί να συμβαίνει συχνά να τα σταματούν οι αρχές και να υποβάλλονται σε έρευνα χωρίς κανέναν άλλο λόγο εκτός από την εμφάνισή τους. Η πρακτική αυτή αντιβαίνει στις αρχές της Διεθνούς Σύμβασης για την κατάργηση κάθε μορφής φυλετικών διακρίσεων και σε άλλα διεθνή πρότυπα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που ενσωματώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και στη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, καθώς και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα.

Γνώμη 4.4 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θέσουν τέρμα σε όλες τις μορφές διακρίσεων λόγω εθνοτικών χαρακτηριστικών. Ο στόχος αυτός θα μπορούσε να επιτευχθεί με την παροχή συστηματικής κατάρτισης στους υπαλλήλους των αρχών επιβολής του νόμου σχετικά με τη νομοθεσία κατά των διακρίσεων, παρέχοντάς τους βοήθεια, ώστε να κατανοήσουν καλύτερα την ασυνείδητη μεροληψία και να θέσουν υπό αμφισβήτηση τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις. Η κατάρτιση αυτή θα μπορούσε επίσης να αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τις συνέπειες των διακρίσεων και τους τρόπους αύξησης της εμπιστοσύνης των μελών μειονοτικών κοινοτήτων στην αστυνομία. Επιπλέον, για την παρακολούθηση των διακρίσεων λόγω εθνοτικών χαρακτηριστικών, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο να καταγράφεται η χρήση των εξουσιών των αστυνομικών αρχών να σταματούν οποιοδήποτε πρόσωπο και να το υποβάλλουν σε έρευνα. Ειδικότερα, θα μπορούσε να καταγράφεται η εθνοτική καταγωγή των προσώπων τα οποία σταματούν για έλεγχο οι αρχές –όπως ισχύει επί του παρόντος σε ένα κράτος μέλος– σύμφωνα με το εκάστοτε εθνικό νομικό πλαίσιο και τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία δεδομένων.

5. Ένταξη των Ρομά

Το πλαίσιο της ΕΕ για εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά δεν έχει ακόμη οδηγήσει σε σημαντική και «απτή πρόοδο», παρά τη συνεχή εφαρμογή μέτρων για τη βελτίωση της ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη. Η συμμετοχή των Ρομά στην εκπαίδευση σημείωσε αύξηση, ωστόσο η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου και ο διαχωρισμός στην εκπαίδευση εξακολουθούν να αποτελούν προβλήματα. Η κατάσταση των Ρομά όσον αφορά την απασχόληση, τη στέγαση και την υγεία παρουσιάζει μικρή βελτίωση, ενώ η συνεχιζόμενη ατιγγανοφοβία, που εκδηλώνεται με διακρίσεις, παρενόχληση και εγκλήματα μίσους, εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό φραγμό για την ένταξη των Ρομά. Η ανάγκη για αντιμετώπιση του αντιτσιγγανισμού κατέστη υψηλότερη πολιτική προτεραιότητα το 2017, όπως αποτυπώνεται στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με πτυχές της ένταξης των Ρομά στην ΕΕ οι οποίες άπτονται των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Απαιτείται η καταβολή εντατικών προσπαθειών για την παρακολούθηση της εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των μέτρων ένταξης, ενώ ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στους νέους Ρομά και τις γυναίκες Ρομά που αντιμετωπίζουν περιθωριοποίηση και κοινωνικό αποκλεισμό.

Η αντιτσιγγανισμός παραμένει σημαντικό εμπόδιο στην ένταξη των Ρομά, όπως δείχνουν τα πορίσματα των ερευνών του FRA σχετικά με τους Ρομά. Οι Ρομά εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις λόγω της εθνοτικής καταγωγής τους όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην απασχόληση, στη στέγαση και στην υγειονομική περίθαλψη. Οι διακρίσεις και ο αντιτσιγγανισμός αντιβαίνουν στην απαγόρευση των διακρίσεων, όπως κατοχυρώνεται δυνάμει του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα (2000/43/ΕΚ) και σε άλλες ευρωπαϊκές και διεθνείς πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπλέον, στη σύσταση του Συμβουλίου του 2013 για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά συνιστάται στα κράτη μέλη να λάβουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική έμπρακτη εφαρμογή της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα. Η αναγκαιότητα αντιμετώπισης των διακρίσεων κατά των Ρομά, μέσω της εφαρμογής της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα και της απόφασης-πλαίσιο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας και με ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα φύλου, έχει υπογραμμιστεί σε προηγούμενες εκθέσεις του FRA, μεταξύ άλλων στην έκθεση EU-MIDIS II σχετικά με τα *Επιλεγμένα παρίσματα για τους Ρομά* και στην *Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2017*.

Γνώμη 5.1 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι η καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού ενσωματώνεται σε μέτρα πολιτικής και συνδυάζεται με πολιτικές ενεργού ένταξης για την αντιμετώπιση των εθνοτικών ανισοτήτων και της φτώχειας, σύμφωνα με την οδηγία για τη φυλετική ισότητα και την απόφαση-πλαίσιο για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Θα πρέπει επίσης να προβλέψουν μέτρα ευαισθητοποίησης υπέρ της ένταξης των Ρομά, τα οποία απευθύνονται στο ευρύ κοινό, στους παρόχους υπηρεσιών, στο προσωπικό της δημόσιας εκπαίδευσης και στην αστυνομία. Τα μέτρα αυτά θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τη διεξαγωγή δημοσκοπήσεων ή ποιοτικής έρευνας σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο με σκοπό την κατανόηση του κοινωνικού αντίκτυπου του αντιτσιγγανισμού.

Τα ποσοστά εγγραφής των Ρομά στην προσχολική εκπαίδευση έχουν αυξηθεί, γεγονός που αντικατοπτρίζει τις επενδύσεις και τα μέτρα των κυβερνήσεων για τη στήριξη της προσχολικής εκπαίδευσης. Παρά τη μείωση του ποσοστού των νεαρών Ρομά που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, περίπου 7 στους 10 Ρομά ηλικίας 18-24 ετών εξακολουθούν να εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο. Επιπλέον, ο διαχωρισμός στην εκπαίδευση έχει αυξηθεί σε

διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ και η κατάσταση όσον αφορά τις διακρίσεις στην εκπαίδευση δεν έχει βελτιωθεί αισθητά. Στο άρθρο 3 παράγραφος 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) περιγράφεται η σημασία της καταπολέμησης του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων καθώς και της προστασίας των δικαιωμάτων του παιδιού, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει ρητώς τις διακρίσεις λόγω εθνοτικής καταγωγής ή φυλής. Στη σύσταση του Συμβουλίου του 2013 για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά ζητείται να καταργηθεί κάθε διαχωρισμός στα σχολεία και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα και ο μακροχρόνιος αντίκτυπος της εξάλειψης του διαχωρισμού. Η οδηγία για τη φυλετική ισότητα εφαρμόζεται επίσης στον τομέα της εκπαίδευσης. Οι διαδικασίες επί παραβάσει που κινήθηκαν κατά τριών κρατών μελών σχετικά με τον διαχωρισμό στην εκπαίδευση κατά παράβαση της οδηγίας για τη φυλετική ισότητα αντικατοπτρίζουν τη σοβαρότητα του ζητήματος αυτού.

Γνώμη 5.2 του FRA

Οι εθνικές εκπαιδευτικές αρχές θα πρέπει να παρέχουν την αναγκαία στήριξη και τους αναγκαίους πόρους σε σχολεία στα οποία φοιτούν μαθητές Ρομά, προκειμένου να καλυφθούν όλες οι πτυχές της ένταξης στην εκπαίδευση: να αυξηθεί η συμμετοχή στην εκπαίδευση και να μειωθούν τα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να καταβάλλουν περαιτέρω προσπάθειες για την καταπολέμηση του διαχωρισμού στην εκπαίδευση, οι οποίες θα επικεντρώνονται σε πιο μακροχρόνια βιωσιμότητα και θα αντιμετωπίζουν παράλληλα τις διακρίσεις και τον αντιτιστοιγισμό. Τα μέτρα εξάλειψης του διαχωρισμού θα πρέπει να συνοδεύονται από προσπάθειες ευαισθητοποίησης και προώθησης της πολυμορφίας στα σχολεία, οι οποίες θα απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς.

Η βελτίωση της συμμετοχής των Ρομά στην εκπαίδευση δεν είχε πάντοτε ως αποτέλεσμα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης ή συμμετοχή στην αγορά εργασίας. Η μακροχρόνια ανεργία παραμένει πρόκληση, ενώ η ένταξη στην αγορά εργασίας είναι ακόμη πιο δύσκολη για τους νέους Ρομά και τις γυναίκες Ρομά. Μολονότι ορισμένα ειδικά σχέδια και μέτρα πολιτικής στόχευαν τις ανάγκες των νεαρών Ρομά και των γυναικών Ρομά στην απασχόληση, ελάχιστη συστηματική προσοχή δόθηκε στις συγκεκριμένες ομάδες. Στη σύσταση του Συμβουλίου του 2013 για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης

των Ρομά ζητείται από τα κράτη μέλη της ΕΕ να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα που θα διασφαλίζουν την ίση μεταχείριση των Ρομά όσον αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας – για παράδειγμα, μέσω μέτρων για την υποστήριξη της πρώτης εργασιακής εμπειρίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, της αυτοαπασχόλησης και της επιχειρηματικότητας, την παροχή πρόσβασης σε βασικές δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης, καθώς και την εξάλειψη των φραγμών, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων. Στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, που διακηρύχθηκε το 2017, γίνεται μνεία στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση και στη διά βίου μάθηση για την επιτυχή διαχείριση των αλλαγών στην αγορά εργασίας, καθώς και στην ισότητα των φύλων, στην ισότητα ευκαιριών και στην ενεργό υποστήριξη για την εξεύρεση απασχόλησης, ιδίως για τους νέους και τους ανέργους.

Γνώμη 5.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να ενισχύσουν τα μέτρα για τη στήριξη της πρόσβασης των Ρομά στην αγορά εργασίας. Οι πολιτικές για την απασχόληση, τα εθνικά γραφεία απασχόλησης και οι επιχειρήσεις, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, θα πρέπει να παρέχουν στήριξη για την ανάπτυξη της αυτοαπασχόλησης και των δραστηριοτήτων επιχειρηματικότητας. Θα πρέπει επίσης να υλοποιούν προσπάθειες προσέγγισης των Ρομά για τη στήριξη της πληθώρας ένταξης τους στην αγορά εργασίας, με έμφαση στις γυναίκες και στους νέους Ρομά.

Προκειμένου να στεφθούν από επιτυχία τα μέτρα για την ένταξη των Ρομά, είναι απαραίτητη η ουσιαστική συμμετοχή των Ρομά στα σχέδια, καθώς και στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή τοπικών πολιτικών και στρατηγικών. Η συμμετοχή των Ρομά σε εθνικό επίπεδο είναι σημαντική για τον σχεδιασμό και την παρακολούθηση των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά ή των ολοκληρωμένων συνόλων μέτρων πολιτικής και θα πρέπει να υποστηριχθεί μέσω διαλόγου και πλατφορμών συμμετοχής σε εθνικό επίπεδο. Ιδίως σε τοπικό επίπεδο, οι μηχανισμοί για τη συνεργασία με τις τοπικές αρχές και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών μπορούν να διευκολύνουν τη συμμετοχή του τοπικού πληθυσμού, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά. Στη σύσταση του Συμβουλίου του 2013 για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά ζητείται η ενεργός ανάμειξη και συμμετοχή των Ρομά, καθώς και η εφαρμογή κατάλληλων τοπικών προσεγγίσεων για την ένταξη. Η εμπειρία του FRA από την έρευνά του με τίτλο «Τοπική δράση για την κοινωνική ένταξη των Ρομά» δείχνει τους τρόπους με τους οποίους οι τοπικές κοινότητες μπορούν

να ενισχύσουν τη θέση τους ώστε να συμμετέχουν σε σχέδια και στην ανάπτυξη στρατηγικών.

Γνώμη 5.4 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επανεξετάσουν τις εθνικές στρατηγικές τους για την ένταξη των Ρομά ή τα ολοκληρωμένα σύνολα μέτρων πολιτικής για την προαγωγή των προσπαθειών με στόχο την προώθηση συμμετοχικών προσεγγίσεων στη χάραξη πολιτικής και σε σχέδια ένταξης, αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στο τοπικό επίπεδο και υποστηρίζοντας τις προσπάθειες που αναπτύσσονται με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων. Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία και άλλες πηγές χρηματοδότησης θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να διευκολυνθεί η συμμετοχή των Ρομά και η υλοποίηση σχεδίων ένταξης με πρωτοβουλία των τοπικών κοινοτήτων.

Στη σύσταση του Συμβουλίου του 2013 για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά ζητείται από τα κράτη μέλη της ΕΕ να παρακολουθούν και να αξιολογούν δεόντως την αποτελεσματικότητα των αντίστοιχων εθνικών στρατηγικών και των πολιτικών τους για την κοινωνική ένταξη. Τέτοιοι μηχανισμοί παρακολούθησης πρέπει να περιλαμβάνουν σχετικά ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία, όπου είναι δυνατόν, διασφαλίζοντας ότι η συλλογή δεδομένων συνάδει με την ισχύουσα εθνική και ενωσιακή νομοθεσία, ιδίως όσον αφορά την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Παρότι

αρκετά κράτη μέλη έχουν προβλέψει ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες για τη μέτρηση της προόδου της ένταξης των Ρομά, κάποια εξακολουθούν να μην έχουν θέσει σε εφαρμογή κανέναν μηχανισμό παρακολούθησης. Λιγστοί είναι οι μηχανισμοί παρακολούθησης οι οποίοι περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με την αποτελεσματική χρήση των κονδυλίων της ΕΕ.

Γνώμη 5.5 του FRA

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να βελτιώσουν ή να θεσπίσουν μηχανισμούς παρακολούθησης της ένταξης των Ρομά, σύμφωνα με τη σύσταση του Συμβουλίου του 2013 για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη. Οι μηχανισμοί παρακολούθησης θα πρέπει να περιλαμβάνουν περαιτέρω συλλογή ανώνυμων δεδομένων, τα οποία αναλύονται κατά εθνοτική καταγωγή και κατά φύλο, σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων, καθώς και να ενσωματώνουν σχετικές ερωτήσεις σε έρευνες μεγάλης κλίμακας, όπως η έρευνα για το εργατικό δυναμικό και τα στατιστικά στοιχεία της ΕΕ για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης. Θα πρέπει να εξασφαλιστεί η συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και των τοπικών κοινοτήτων των Ρομά στους μηχανισμούς παρακολούθησης. Θα πρέπει επίσης να επανεξεταστεί η χρήση και η αποτελεσματικότητα των κονδυλίων της ΕΕ στο πλαίσιο ανεξάρτητων αξιολογήσεων, με τη συμμετοχή Ρομά, οι οποίες αξιολογήσεις θα πρέπει να αξιοποιούνται απευθείας για τη βελτίωση των μέτρων πολιτικής.

6. Άσυλο, θεωρήσεις, μετανάστευση, σύνορα και ένταξη

Οι παράνομες αφίξεις διά θαλάσσης μειώθηκαν κατά το ήμισυ σε σχέση με το 2016, αγγίζοντας συνολικά περίπου τις 187.000 το 2017. Ωστόσο, πάνω από 3.100 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους διασχίζοντας τη θάλασσα για να φτάσουν στην Ευρώπη. Κατά μήκος της οδού των δυτικών Βαλκανίων, αυξήθηκαν οι ισχυρισμοί για κακομεταχείριση των μεταναστών από την αστυνομία. Ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ εξακολούθησαν να αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στην υποδοχή αιτούντων άσυλο. Η μετανάστευση και οι προκλήσεις για την ασφάλεια ήταν ολοένα και περισσότερο συνδεδεμένες, καθώς πληροφοριακά συστήματα μεγάλης κλίμακας της ΕΕ εξυπηρέτουσαν τόσο τη διαχείριση της μετανάστευσης όσο και την ενίσχυση της ασφάλειας. Παράλληλα, η πίεση για πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης όξυνε τους υφιστάμενους κινδύνους που άπτονται των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Παρότι ο αριθμός των ατόμων που κατέφθασαν παράτυπα στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ μειώθηκε το 2017, οι σημαντικές προκλήσεις για τα θεμελιώδη δικαιώματα εξακολούθησαν να υφίστανται. Ορισμένες από τις σοβαρότερες παραβάσεις αφορούν την κακομεταχείριση μεταναστών που διασχίζουν τα σύνορα παρακάμπτοντας τους συνοριακούς ελέγχους. Οι αναφορές κρουσμάτων καταχρηστικής συμπεριφοράς αυξήθηκαν σημαντικά το 2017, ιδίως στη διαδρομή των Δυτικών Βαλκανίων. Οι ερωτηθέντες στην έρευνα EU-MIDIS II του FRA, η οποία κάλυψε περισσότερους από 12 000 μετανάστες πρώτης γενιάς στην ΕΕ, ανέφεραν επίσης εμπειρίες βίαιης μεταχείρισης από αστυνομικούς ή συνοριοφύλακες. Παρά τον σημαντικό αριθμό τέτοιων ισχυρισμών, σπάνια κινούνται ποινικές διαδικασίες – εν μέρει λόγω της απροθυμίας των θυμάτων να διεκδικήσουν τις αξιώσεις τους, αλλά και λόγω ανεπαρκών αποδεικτικών στοιχείων. Οι καταδίκες είναι σπάνιες.

Το άρθρο 4 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ απαγορεύει τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Η απαγόρευση είναι απόλυτη, που σημαίνει ότι δεν επιδέχεται εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις.

Γνώμη 6.1 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να ενισχύουν τα προληπτικά μέτρα για τη μείωση του κινδύνου καταχρηστικής συμπεριφοράς στα σύνορα από μεμονωμένους αστυνομικούς και συνοριοφύλακες. Οποτεδήποτε προκύπτουν

αναφορές κακομεταχείρισης, αυτές θα πρέπει να διερευνώνται αποτελεσματικά και οι δράστες θα πρέπει να προσάγονται στη δικαιοσύνη.

Το 2017 η ΕΕ απέδωσε υψηλή προτεραιότητα στη μεταρρύθμιση των ενωσιακών συστημάτων τεχνολογίας πληροφοριών (ΤΠ) μεγάλης κλίμακας στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου. Μέσω της «διαλειτουργικότητας», τα διάφορα συστήματα θα συνδέονται καλύτερα μεταξύ τους. Τα στοιχεία ταυτότητας όλων των προσώπων που είναι αποθηκευμένα στα διάφορα συστήματα θα συγκεντρωθούν σε κεντρικό αποθετήριο, και ένας μηχανισμός θα εντοπίζει αν τα δεδομένα του ίδιου προσώπου είναι αποθηκευμένα στα συστήματα ΤΠ με διαφορετικά ονόματα και διαφορετικές ταυτότητες. Δεν υποβλήθηκαν όλες οι πτυχές των προτεινόμενων κανονισμών για τη διαλειτουργικότητα σε προσεκτικό έλεγχο από την άποψη των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Οι μεταρρυθμίσεις των συστημάτων ΤΠ επηρεάζουν διάφορα δικαιώματα τα οποία προστατεύονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, μεταξύ των οποίων το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 8), τα δικαιώματα του παιδιού (άρθρο 24), το δικαίωμα ασύλου (άρθρο 18), το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής (άρθρο 47) και το δικαίωμα κάθε προσώπου στην ελευθερία και στην ασφάλεια (άρθρο 6).

Γνώμη 6.2 του FRA

Η ΕΕ θα πρέπει να μεριμνήσει ώστε είτε ο νομοθέτης της ΕΕ είτε όργανα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων να αξιολογούν διεξοδικά όλες τις επιπτώσεις που θα έχουν στα θεμελιώδη δικαιώματα οι διάφορες προτάσεις σχετικά με τη διαλειτουργικότητα προτού αυτές εγκριθούν και εφαρμοστούν, αποδίδοντας ιδιαίτερη προσοχή στις διαφορετικές εμπειρίες γυναικών και ανδρών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της έχουν καταβάλει σημαντικές προσπάθειες προκειμένου να αυξηθεί η επιστροφή των παράτυπων μεταναστών. Οι αρχές που είναι αρμόδιες για τη μετανάστευση και άλλες σχετικές αρχές θεωρούν ότι η στέρση της ελευθερίας είναι σημαντική για τη διασφάλιση αποτελεσματικών επιστροφών. Στο αναθεωρημένο εγχειρίδιο περί επιστροφής, το οποίο εκδόθηκε το 2017, περιέχεται κατάλογος καταστάσεων τις οποίες τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θεωρούν ενδείξεις «κινδύνου διαφυγής» - που αποτελεί, στην πράξη, τη συνηθέστερη αιτιολογία για την έκδοση διαταγής κράτησης. Προσδιορίζονται επίσης περιστάσεις στις οποίες θα πρέπει να αποδεικνύεται ότι υφίσταται κίνδυνος διαφυγής, με αποτέλεσμα να μετατίθεται στον ενδιαφερόμενο το βάρος της αντίκρουσης του τεκμηρίου. Η έλλειψη συγκρίσιμων στατιστικών στοιχείων σχετικά με την κράτηση μεταναστών στην ΕΕ καθιστά δύσκολο να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο η μεγαλύτερη προσοχή που δόθηκε στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των επιστροφών οδήγησε σε αυξημένη χρήση της κράτησης μεταναστών. Ωστόσο, σε διάφορα κράτη μέλη της ΕΕ προέκυψαν αναφορές σχετικά με πρακτικές αυθαίρετης κράτησης.

Η κράτηση συνιστά σημαντική επέμβαση στο δικαίωμα στην ελευθερία, το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 6 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Επομένως, κάθε στέρση

της ελευθερίας πρέπει να τηρεί τις εγγυήσεις που έχουν θεσπιστεί για την αποφυγή παράνομης και αυθαίρετης κράτησης.

Γνώμη 6.3 του FRA

Όταν στερούν την ελευθερία προσώπων για λόγους σχετικούς με τη μετανάστευση, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να τηρούν όλες τις εγγυήσεις που προβλέπονται στον Χάρτη, καθώς και εκείνες που απορρέουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ειδικότερα, η κράτηση πρέπει να είναι αναγκαία σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση.

Ο FRA έχει τονίσει συστηματικά τη σημασία του ελέγχου της αναγκαστικής επιστροφής βάσει του άρθρου 8 παράγραφος 6 της οδηγίας για την επιστροφή, ως εργαλείου για την προώθηση επιστροφών που συμμορφώνονται προς τα θεμελιώδη δικαιώματα. Δεν έχουν θεσπίσει όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ λειτουργικά συστήματα ελέγχου της αναγκαστικής επιστροφής.

Η εκτέλεση των επιστροφών συνεπάγεται σημαντικούς κινδύνους οι οποίοι σχετίζονται με βασικά θεμελιώδη δικαιώματα που προβλέπονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται το δικαίωμα στη ζωή (άρθρο 2), η απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης (άρθρο 4), το δικαίωμα στην ελευθερία (άρθρο 6), το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής (άρθρο 47) και η αρχή της μη επαναπροώθησης (άρθρο 19).

Γνώμη 6.4 του FRA

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ τα οποία δεσμεύονται από την οδηγία για την επιστροφή θα πρέπει να θεσπίσουν αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου της επιστροφής.

7. Κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων

Από την άποψη τόσο της τεχνολογικής καινοτομίας όσο και της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, το 2017 ήταν μια σημαντική χρονιά. Η ταχεία ανάπτυξη νέων τεχνολογιών απέφερε αφενός ευκαιρίες και αφετέρου προκλήσεις. Καθώς τα κράτη μέλη της ΕΕ και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ οριστικοποίησαν τις προπαρασκευαστικές εργασίες τους για την εφαρμογή της δέσμης μέτρων της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων, ανέκυψαν νέες προκλήσεις. Η αλματώδης πρόοδος που σημειώθηκε στην έρευνα σχετικά με τα «μαζικά δεδομένα» και την τεχνητή νοημοσύνη, καθώς και οι νέες προοπτικές που υπόσχεται σε ποικίλους τομείς όπως η υγεία, η ασφάλεια και οι επιχειρηματικές αγορές, ώθησαν της δημόσιες αρχές και την κοινωνία των πολιτών να αμφισβητήσουν τον πραγματικό αντίκτυπο που μπορεί να έχει η εν λόγω πρόοδος στους πολίτες – και κυρίως στα θεμελιώδη δικαιώματά τους. Εν τω μεταξύ, δύο μεγάλης κλίμακας επιθέσεις από κακόβουλο λογισμικό έθεσαν ισχυρές προκλήσεις για την ασφάλεια των ψηφιακών συστημάτων. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις της ΕΕ στους τομείς της προστασίας των δεδομένων και της κυβερνοασφάλειας, καθώς και οι τρέχουσες προσπάθειες σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, αποδείχθηκαν επίκαιρες και συναφείς ενόψει των εν λόγω εξελίξεων.

Το άρθρο 8 παράγραφος 3 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και το άρθρο 16 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ αναγνωρίζουν την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως θεμελιώδες δικαίωμα. Επισημαίνουν ότι ο σεβασμός των κανόνων για την προστασία των δεδομένων πρέπει να υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής. Η εποπτεία και η επιβολή των δικαιωμάτων προστασίας των δεδομένων μπορούν να καταστούν πραγματικότητα, εάν οι εν λόγω αρχές διαθέτουν τους αναγκαίους ανθρώπινους, τεχνικούς και οικονομικούς πόρους, καθώς και κατάλληλες εγκαταστάσεις και υποδομές, ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων τους και η άσκηση των εξουσιών τους. Η απαίτηση αυτή θεμελιώνεται στο άρθρο 52 παράγραφος 2 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ).

Γνώμη 7.1 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αξιολογούν διεξοδικά τους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους καθώς και τις τεχνικές δεξιότητες που απαιτούνται για τις εργασίες των αρχών προστασίας των δεδομένων, δεδομένων των νέων αρμοδιοτήτων τους οι οποίες απορρέουν από τις ενισχυμένες εξουσίες και αρμοδιότητες που προβλέπονται στον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων.

Ο ΓΚΠΔ υποχρεώνει τις αρχές προστασίας των δεδομένων να διασφαλίζουν την ευαισθητοποίηση και την κατανόηση όσον αφορά τα δικαιώματα και τους κινδύνους που σχετίζονται με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ωστόσο, οι περισσότερες κατευθυντήριες γραμμές και εκστρατείες ευαισθητοποίησης είναι κυρίως προσβάσιμες μέσω του διαδικτύου, με αποτέλεσμα η δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο να είναι καθοριστικής σημασίας για την ευαισθητοποίηση όσον

αφορά τα δικαιώματα. Στα περισσότερα κράτη μέλη εξακολουθεί να υφίσταται σημαντικό ψηφιακό χάσμα μεταξύ γενεών όσον αφορά τη χρήση του διαδικτύου.

Γνώμη 7.2 του FRA

Οι αρχές προστασίας των δεδομένων θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι όλοι οι υπεύθυνοι επεξεργασίας δεδομένων αποδίδουν ιδιαίτερη προσοχή στα παιδιά και στους ηλικιωμένους πολίτες της ΕΕ, προκειμένου να εξασφαλιστεί ισότιμη ευαισθητοποίηση όσον αφορά τα δικαιώματα προστασίας των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής και να μειωθεί η ευαισθησία που οφείλεται στον ψηφιακό αναλφαριθμητισμό.

Λαμβανομένης υπόψη της ανάλυσης του ΔΕΕ, το πεδίο εφαρμογής της διατήρησης δεδομένων δυνάμει της συμφωνίας για τις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) και της οδηγίας PNR θα πρέπει να περιορίζεται στο απολύτως αναγκαίο. Αυτό σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται η διατήρηση δεδομένων επιβατών οι οποίοι έχουν ήδη αναχωρήσει ή οι οποίοι δεν συνιστούν, καταρχήν, κίνδυνο τρομοκρατίας ή σοβαρού διεθνικού εγκλήματος – τουλάχιστον όταν δεν έχουν προκύψει αντικειμενικά στοιχεία που να καταδεικνύουν τέτοιον κίνδυνο ούτε από τους ελέγχους και τις επαληθεύσεις ούτε από οποιοσδήποτε άλλες περιστάσεις.

Γνώμη 7.3 του FRA

Κατά την επανεξέταση της οδηγίας PNR, βάσει του άρθρου 19, θα πρέπει ο Ευρωπαϊός νομοθέτης να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην ανάλυση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ). Ειδικότερα, θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο αναθεώρησης των διατάξεων της οδηγίας PNR με σκοπό να περιοριστεί το πεδίο εφαρμογής της διατήρησης δεδομένων, μετά την αναχώρηση των επιβατών αεροπορικών μεταφορών, στους επιβάτες εκείνους οι οποίοι ενδέχεται να συνιστούν αντικειμενικά κίνδυνο όσον αφορά την τρομοκρατία και/ή το σοβαρό διεθνικό έγκλημα.

Καθήκον των αρχών προστασίας των δεδομένων είναι η παρακολούθηση και η επιβολή της εφαρμογής του ΓΚΠΔ καθώς και η προώθηση της κατανόησης των κινδύνων, των κανόνων, των εγγυήσεων και των δικαιωμάτων που σχετίζονται με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ο ρόλος αυτός καθίσταται ακόμη σημαντικότερος στο πλαίσιο της ανάλυσης μαζικών δεδομένων,

η οποία καθιστά εφικτή την άνευ προηγουμένου διαθεσιμότητα, ανταλλαγή και αυτοματοποιημένη χρήση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Όπως επισήμαναν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρώπης, η επεξεργασία αυτή – η οποία πραγματοποιείται από φυσικά πρόσωπα, ιδιωτικές εταιρείες και δημόσιες αρχές – θα μπορούσε να συνεπάγεται διάφορες προκλήσεις όσον αφορά τα θεμελιώδη δικαιώματα των προσώπων, και ειδικότερα τα δικαιώματά τους στην ιδιωτική ζωή, στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και στην απαγόρευση των διακρίσεων. Εξακολουθεί να απαιτείται περαιτέρω έρευνα για τον σαφή προσδιορισμό των εν λόγω προκλήσεων και την ταχεία αντιμετώπισή τους.

Γνώμη 7.4 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αξιολογήσουν τον αντίκτυπο της ανάλυσης μαζικών δεδομένων και να εξετάσουν τους τρόπους αντιμετώπισης των σχετικών κινδύνων για τα θεμελιώδη δικαιώματα μέσω ισχυρών, ανεξάρτητων και αποτελεσματικών εποπτικών μηχανισμών. Λαμβανομένης υπόψη της τεχνολογίας τους, οι αρχές προστασίας των δεδομένων θα πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες αυτές.

Η οδηγία για την ασφάλεια των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών βελτιώνει το συνολικό επίπεδο ασφάλειας των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών, επιβάλλοντας, μεταξύ άλλων στρατηγικών, διάφορες υποχρεώσεις στους εθνικούς «φορείς εκμετάλλευσης βασικών υπηρεσιών», όπως είναι η ηλεκτρική ενέργεια, οι μεταφορές, η ύδρευση, η ενέργεια, η υγεία και οι ψηφιακές υποδομές, ώστε να διασφαλίζεται ότι εφαρμόζεται αποτελεσματική στρατηγική σε όλους αυτούς τους τομείς ζωτικής σημασίας. Ειδικότερα, το άρθρο 8 της οδηγίας υποχρεώνει τα κράτη μέλη να ορίζουν μία ή περισσότερες εθνικές αρμόδιες αρχές καθώς και εθνικό ενιαίο κέντρο επαφής για την ασφάλεια των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών, τα οποία «[κ]ατά περίπτωση και σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, [...] διαβουλευούνται και συνεργάζονται με τις αρμόδιες εθνικές αρχές επιβολής του νόμου και τις εθνικές αρχές προστασίας δεδομένων». Σε διάφορα κράτη μέλη οι πρωτοβουλίες υλοποίησης ανέδειξαν την αναγκαιότητα να διασφαλίζεται ότι οι αρχές για την προστασία των δεδομένων οι οποίες κατοχυρώνονται στον ΓΚΠΔ λαμβάνονται δεόντως υπόψη και αντικατοπτρίζονται στην εθνική νομοθεσία με την οποία μεταφέρεται στην εθνική έννομη τάξη η οδηγία για την ασφάλεια των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών.

Γνώμη 7.5 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι εθνικές διατάξεις μεταφοράς της οδηγίας για την ασφάλεια των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών στην εθνική έννομη τάξη τηρούν τις αρχές προστασίας που κατοχυρώνονται στον Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων (ΓΚΠΔ). Ειδικότερα, οι εθνικές αρχές πρέπει να τηρούν τις αρχές του περιορισμού του σκοπού, της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, της ασφάλειας των δεδομένων, του περιορισμού της αποθήκευσης, καθώς και της υπευθυνότητας, ιδίως όσον αφορά την υποχρέωση που προβλέπεται στην οδηγία για την ασφάλεια των συστημάτων δικτύου και πληροφοριών, σύμφωνα με την οποία οι εθνικές αρχές οφείλουν να συνεργάζονται με τις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου και προστασίας των δεδομένων.

8. Δικαιώματα του παιδιού

Τα ποσοστά παιδικής φτώχειας στην ΕΕ συνολικά σημείωσαν ελαφρά μείωση, ωστόσο παρέμειναν υψηλά. Σχεδόν 25 εκατ. παιδιά βρίσκονται αντιμέτωπα με τον κίνδυνο της φτώχειας ή του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι πολύ κακές συνθήκες στέγασης επηρεάζουν το 7 % των οικογενειών με παιδιά στην ΕΕ. Ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων υπογραμμίζει το δικαίωμα των παιδιών στην προστασία από τη φτώχεια και στην ισότητα· επικεντρώνεται ιδιαίτερα στην οικονομικά προσιτή προσχολική εκπαίδευση και την καλής ποιότητας φροντίδα. Παιδιά-μετανάστες και παιδιά-πρόσφυγες συνέχισαν να φθάνουν στην Ευρώπη ζητώντας προστασία, ωστόσο σε χαμηλότερους αριθμούς σε σχέση με το 2015 και το 2016. Ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρείχε κατευθύνσεις πολιτικής μέσω ανακοίνωσης για την προστασία των παιδιών-μεταναστών, τα κράτη μέλη συνέχισαν τις προσπάθειες για παροχή κατάλληλων καταλυμάτων, εκπαίδευσης, ψυχολογικής υποστήριξης και γενικών μέτρων ένταξης για τα παιδιά. Η εφαρμογή της αρχής του συμφέροντος του παιδιού εξακολούθησε να αποτελεί πρόκληση στην πράξη, στο πλαίσιο της μετανάστευσης. Υπήρξε πολύ περιορισμένη πρόοδος όσον αφορά τη μείωση της κράτησης των παιδιών-μεταναστών. Παράλληλα, ποικίλες ευρωπαϊκές και εθνικές πρωτοβουλίες επικεντρώθηκαν στους κινδύνους ριζοσπαστικοποίησης και βίαιου εξτρεμισμού στα νεαρά άτομα.

Ακολουθώντας την τάση των δύο προηγούμενων ετών, ο αριθμός των παιδιών στην ΕΕ που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού συνέχισε να μειώνεται. Παρ' όλα αυτά, σχεδόν 25 εκατομμύρια παιδιά διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Η κατάσταση αυτή απαιτεί την επείγουσα προσοχή της ΕΕ και των κρατών μελών της. Το άρθρο 24 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ορίζει ότι «[τ]α παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους». Στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο το 2017 περιλαμβανόταν αυξημένος αριθμός ειδικών συστάσεων ανά χώρα σε σχέση με τα παιδιά – αλλά, για πρώτη φορά, καμία εξ αυτών δεν αφορούσε την παιδική φτώχεια. Τα κράτη μέλη της ΕΕ κάνουν πολύ περιορισμένη χρήση της σύστασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2013 με τίτλο «Επένδυση στα παιδιά: Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας» στα εθνικά τους προγράμματα μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Παρότι έχει επικριθεί από παράγοντες της κοινωνίας των πολιτών, ο ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων θα μπορούσε να αποτελέσει μια ευκαιρία να μεταβληθούν τα ποσοστά παιδικής φτώχειας και να ενισχυθεί η σύσταση της Επιτροπής του 2013, της οποίας η εφαρμογή αξιολογήθηκε από την Επιτροπή το 2017.

Γνώμη 8.1 του FRA

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να διασφαλίσουν την υλοποίηση των δεσμεύσεων που περιλαμβάνονται στον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων για την προστασία των παιδιών από τη φτώχεια και την παροχή πρόσβασης σε οικονομικά προσιτή προσχολική αγωγή και μέριμνα καλής ποιότητας, χωρίς διακρίσεις. Θα πρέπει να διασφαλίσουν επίσης το δικαίωμα των αγοριών και των κοριτσιών που προέρχονται από μειονεκτούντα περιβάλλοντα σε συγκεκριμένα μέτρα για τη βελτίωση της ισότητας ευκαιριών. Η εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων απαιτεί συγκεκριμένες νομοθετικές προτάσεις, σχέδια δράσης, δημοσιονομικά κονδύλια και συστήματα παρακολούθησης σε όλους τους τομείς που επηρεάζουν τα παιδιά και τις οικογένειές τους, όπως απασχόληση, ισότητα των φύλων, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευση και προσιτή στέγαση.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να κάνουν χρήση της σύστασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2013 με τίτλο «Επένδυση στα παιδιά» κατά την παρουσίαση των εθνικών τους προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο.

Επτά τοις εκατό των οικογενειών με παιδιά στην ΕΕ αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα έλλειψης στέγασης. Ζουν σε υπερπλήρη νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα από τα ακόλουθα προβλήματα: διαρροή στέγης, απουσία μπάνιου/ντους και εσωτερικής τουαλέτας ή ανεπαρκή φωτισμό. Παρά την έλλειψη δεδομένων σχετικά με τις εξώσεις και τους αστέγους στο σύνολο της ΕΕ, σε εκθέσεις εθνικών στατιστικών υπηρεσιών και ΜΚΟ τονίζεται ο αυξημένος αριθμός παιδιών σε δομές φιλοξενίας αστέγων. Το άρθρο 34 παράγραφος 3 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, αναγνωρίζει «το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, σύμφωνα με τους κανόνες που ορίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές». Οι αρχές του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων περιλαμβάνουν επίσης την πρόσβαση σε κοινωνική στέγαση, την προστασία από έξωση, καθώς και τη στήριξη των αστέγων – αλλά, εν αντιθέσει προς τον αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, στον πυλώνα δεν θεσπίζεται κανένα δεσμευτικό μέτρο. Ωστόσο, κατά την κύρωση του αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη, μόνον επτά κράτη μέλη δέχθηκαν ως δεσμευτική τη διάταξη σχετικά με το δικαίωμα στη στέγαση.

Γνώμη 8.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αναγάγουν την καταπολέμηση των σοβαρών μειονεκτημάτων στέγασης σε πολιτική προτεραιότητα και να διασφαλίσουν ότι οι οικογένειες με παιδιά, ιδίως εκείνες που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας, έχουν κατά προτεραιότητα πρόσβαση σε κοινωνική στέγαση ή ότι τους παρέχεται κατάλληλη στεγαστική βοήθεια. Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να αντιμετωπίσουν το ζήτημα των αστέγων και να εφαρμόσουν μέτρα τα οποία περιλαμβάνουν την πρόληψη ή την καθυστέρηση εξώσεων οικογενειών με παιδιά, ιδίως κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη θα πρέπει να κάνουν χρήση διαφόρων προγραμμάτων χρηματοδότησης της στέγασης τα οποία προσφέρει η ΕΕ.

Η ΕΕ θα πρέπει να προαγάγει την περιφερειακή και διακρατική ανταλλαγή πρακτικών σχετικά με πρακτικά μέτρα για την πρόληψη των εξώσεων οικογενειών με παιδιά. Θα πρέπει επίσης να προαγάγει τις προσπάθειες σε ολόκληρη την ΕΕ για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τις εξώσεις οικογενειών με παιδιά και σχετικά με τους αστέγους.

Ο αριθμός των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων που κατέφτασαν στην Ευρώπη μειώθηκε το 2017. Λιγότερα από 200 000 παιδιά κατέθεσαν αίτηση ασύλου στην ΕΕ, αριθμός μειωμένος κατά σχεδόν 50 % σε σύγκριση με το 2016. Η ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2017 για τον καθορισμό δράσεων για την προστασία των παιδιών-μεταναστών υπήρξε θετικό βήμα προόδου. Το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού συνιστά καθιερωμένη αρχή του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία κατοχυρώνεται στη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (άρθρο 3), στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (άρθρο 24) και στο παράγωγο δίκαιο της ΕΕ, καθώς και στις περισσότερες εθνικές νομοθεσίες που αφορούν τα παιδιά. Ωστόσο, όπως δείχνουν τα δεδομένα που συλλέχθηκαν για την Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2018 του FRA, διαπιστώνεται έλλειψη καθοδήγησης: μόνο λίγα κράτη μέλη έχουν αναπτύξει δομημένες διαδικασίες και μεθόδους για την έμπρακτη προάσπιση του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού.

Γνώμη 8.3 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να θεσπίσουν επισήμως κατάλληλες διαδικασίες σε σχέση με το εθνικό τους πλαίσιο για την αξιολόγηση του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού στον τομέα του ασύλου ή της μετανάστευσης. Στις διαδικασίες αυτές θα πρέπει να καθορίζονται σαφώς οι καταστάσεις στις οποίες είναι αναγκαίος ο επίσημος προσδιορισμός του υπέρτατου συμφέροντος, ο υπεύθυνος για τον προσδιορισμό αυτόν, ο τρόπος με τον οποίο καταγράφεται, καθώς και η μεθοδολογία που θα πρέπει να εφαρμόζεται, η οποία θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου και την πολιτισμική διάσταση.

Η ΕΕ θα μπορούσε να διευκολύνει τη διαδικασία αυτή αναλαμβάνοντας τον συντονισμό της, καταγράφοντας τις τρέχουσες πρακτικές και καθοδηγώντας τη διαδικασία, μέσω των υφιστάμενων δικτύων των κρατών μελών σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού και την προστασία των παιδιών-μεταναστών, τα οποία συντονίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Παιδιά εξακολουθούν να υποβάλλονται σε κράτηση για μεταναστευτικούς σκοπούς. Ωστόσο, ορισμένα κράτη μέλη έχουν λάβει θετικά μέτρα για την ανάπτυξη εναλλακτικών δυνατοτήτων αντί της κράτησης. Σύμφωνα με το κεκτημένο της ΕΕ, τα παιδιά κρατούνται μόνον ως ύστατη λύση και μόνον εάν δεν μπορούν να εφαρμοστούν με αποτελεσματικό τρόπο λιγότερο καταναγκαστικά μέτρα. Η κράτηση αυτή πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μικρότερης διάρκειας. Σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών, η επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού και η επιτροπή για την προστασία των δικαιωμάτων των διακινούμενων εργαζομένων και των μελών των οικογενειών τους εξέδωσαν δύο κοινά γενικά σχόλια, στα οποία αναφέρεται ότι η κράτηση παιδιών-μεταναστών συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού. Σε αυτές επισημαίνεται ότι τα παιδιά «δεν θα πρέπει ποτέ να κρατούνται για λόγους που σχετίζονται με το μεταναστευτικό καθεστώς των ιδίων ή των γονέων τους». Οι αυστηρές απαιτήσεις που απορρέουν από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και από τα άρθρα 3 (απαγόρευση των βασανιστηρίων) και 5 (δικαίωμα στην προσωπική ελευθερία και ασφάλεια) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) σημαίνουν ότι η στέρηση της ελευθερίας θα συνάδει προς το δίκαιο της ΕΕ μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

Γνώμη 8.4 του FRA

Προκειμένου να προωθήσουν το δικαίωμα των παιδιών σε προστασία και φροντίδα, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να αναπτύξουν αξιόπιστες και αποτελεσματικές μη περιοριστικές της ελευθερίας εναλλακτικές δυνατότητες, οι οποίες θα καταστήσουν περιττή την κράτηση παιδιών κατά τις διαδικασίες ασύλου ή για σκοπούς επιστροφής, ανεξάρτητα από το αν τα παιδιά βρίσκονται στην ΕΕ μόνα ή με τις οικογένειές τους. Εναλλακτικές λύσεις θα μπορούσαν να είναι, για παράδειγμα, η διαχείριση κατά περίπτωση, η εναλλακτική μέριμνα, η παροχή συμβουλών και η καθοδήγηση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει το ενδεχόμενο να παρακολουθείται συστηματικά η κράτηση παιδιών-μεταναστών και άλλων ευάλωτων ατόμων.

με τα θεμελιώδη δικαιώματα αναφέρονται στον τομέα της ριζοσπαστικοποίησης και της υλοποίησης της στρατηγικής εσωτερικής ασφάλειας της ΕΕ. Τα κράτη μέλη εφαρμόζουν συνδυασμό μέτρων επιβολής του νόμου, αλλά έχουν επίσης θεσπίσει εκπαιδευτικά προγράμματα ή κέντρα στήριξης για παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο ριζοσπαστικοποίησης και τις οικογένειές τους ή έχουν προωθήσει εναλλακτικές θέσεις και απόψεις σε διαδικτυακές πλατφόρμες.

Γνώμη 8.5 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αντιμετωπίσουν το πολύπλοκο φαινόμενο της ριζοσπαστικοποίησης μέσω μιας ολιστικής, πολυδιάστατης προσέγγισης, η οποία υπερβαίνει τα μέτρα ασφάλειας και επιβολής του νόμου. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν προγράμματα που προάγουν την ιδιότητα του πολίτη και τις κοινές αξίες της ελευθερίας, της ανεκτικότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, ιδίως σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παροτρύνουν τον αποτελεσματικό συντονισμό μεταξύ των υφιστάμενων παραγόντων στους τομείς της προστασίας του παιδιού, της δικαιοσύνης, της κοινωνικής μέριμνας και της μέριμνας για τους νέους, καθώς και των συστημάτων υγείας και εκπαίδευσης για τη διευκόλυνση μιας συνολικής ολοκληρωμένης παρέμβασης.

Η ριζοσπαστικοποίηση και ο βίαιος εξτρεμισμός, φαινόμενα που έχουν τις ρίζες τους σε διάφορες ιδεολογίες, αποτελούν πραγματικότητα στην Ευρώπη. Η σύσταση της ενωσιακής ομάδας εμπειρογνομόνων υψηλού επιπέδου της Επιτροπής σχετικά με τη ριζοσπαστικοποίηση είναι ενθαρρυντική εξέλιξη προς τη συνολική αντιμετώπιση του προβλήματος. Διάφοροι προβληματισμοί σε σχέση

9. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και δικαιώματα των θυμάτων εγκληματικών ενεργειών

Παρά τις διάφορες προσπάθειες που κατέβαλε η ΕΕ και άλλοι διεθνείς παράγοντες, οι προκλήσεις στους τομείς του κράτους δικαίου και της δικαιοσύνης δημιούργησαν αυξανόμενες ανησυχίες στην ΕΕ το 2017, οι οποίες οδήγησαν στην πρώτη στα χρονικά πρόταση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο για έκδοση απόφασης δυνάμει του άρθρου 7 παράγραφος 1 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Παράλληλα, αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ έλαβαν μέτρα για την ενίσχυση των μηχανισμών συλλογικών αγωγών τους σύμφωνα με τη σύσταση 2013/396/ΕΕ της Επιτροπής, τα οποία ενδέχεται να βελτιώσουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Πρόοδος σημειώθηκε επίσης όσον αφορά τα δικαιώματα των θυμάτων. Περίπου το ένα τρίτο των κρατών μελών της ΕΕ θέσπισαν νομοθεσία προκειμένου να μεταφέρουν στο εθνικό τους δίκαιο την οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων· πολλά κράτη μέλη εφάρμοσαν νέα μέτρα το 2017 για να διασφαλίσουν ότι τα θύματα εγκληματικών πράξεων λαμβάνουν εγκαίρως ολοκληρωμένη ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματά τους από το πρώτο σημείο επαφής – που συχνά είναι η αστυνομία. Η ΕΕ υπέγραψε τη σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, ως πρώτο βήμα στη διαδικασία επικύρωσής της. Η επικύρωση της σύμβασης από τρία ακόμη κράτη μέλη το 2017 αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ αναγνωρίζουν ότι η σύμβαση καθορίζει τα ευρωπαϊκά πρότυπα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στον τομέα της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Σε αυτά περιλαμβάνεται η σεξουαλική παρενόχληση – ένα ζήτημα που προσέλκυσε ευρέως το ενδιαφέρον λόγω του κινήματος #metoo.

Το 2017 η ΕΕ και άλλοι διεθνείς παράγοντες συνέχισαν να αντιμετωπίζουν εντεινόμενες προκλήσεις στον τομέα της δικαιοσύνης σε εθνικό επίπεδο και, ιδίως, όσον αφορά το ζήτημα της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Η ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του κράτους δικαίου και της πρόσβασης στη δικαιοσύνη (άρθρο 19 ΣΕΕ, άρθρο 67 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ και άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ). Παρά τις συνεχιζόμενες προσπάθειες της ΕΕ και άλλων διεθνών παραγόντων, η κατάσταση του κράτους δικαίου σε ένα από τα κράτη μέλη της ΕΕ δημιούργησε αυξανόμενες ανησυχίες, ιδίως όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης. Η κατάσταση αυτή ώθησε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υποβάλει, για πρώτη φορά στην ιστορία της ΕΕ, πρόταση στο Συμβούλιο για έκδοση απόφασης βάσει του άρθρου 7 παράγραφος 1 της ΣΕΕ.

Γνώμη 9.1 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της παροτρύνονται να εντείνουν περαιτέρω τις προσπάθειες και τη συνεργασία τους για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης, που αποτελεί βασική συνιστώσα του κράτους δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, μια πιθανή πορεία είναι η απομάκρυνση από την τρέχουσα προσέγγιση της κατά περίπτωση αντιμετώπισης έκτακτων συμβάντων στον τομέα του κράτους δικαίου σε μεμονωμένες χώρες. Αντ' αυτού, οι τρέχουσες προσπάθειες θα πρέπει να ενταθούν ώστε να αναπτυχθούν κριτήρια και αξιολογήσεις βάσει πλαισίου για την καθοδήγηση των κρατών μελών της ΕΕ ώστε να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν τυχόν ζητήματα στον τομέα του κράτους δικαίου με τακτικό και συγκριτικό τρόπο. Επιπλέον, θα πρέπει να

εφαρμόζονται οι υφιστάμενες στοχευμένες συμβουλές των ευρωπαϊκών και διεθνών μηχανισμών παρακολούθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς και οι διορθωτικές ενέργειες που περιγράφονται στις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οι οποίες εκδόθηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας της για το πλαίσιο για το κράτος δικαίου, προκειμένου να διασφαλίζεται η συμμόρφωση προς το κράτος δικαίου. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να είναι πάντοτε σε ετοιμότητα για να προασπίσουν το κράτος δικαίου και να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για να αποκρούσουν κάθε απόπειρα υπονόμευσης της ανεξαρτησίας του δικαστικού τους συστήματος.

Οι μηχανισμοί συλλογικής ένδικης προστασίας βελτιώνουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, η οποία είναι υψίστης σημασίας για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης καθώς και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως προβλέπεται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Για τον σκοπό αυτόν, στη σύσταση 2013/396/ΕΕ σχετικά με κοινές αρχές εφαρμοστέες στους μηχανισμούς συλλογικών αγωγών παράλειψης και αποζημίωσης στα κράτη μέλη όσον αφορά παραβιάσεις αναγνωριζόμενων από το ενωσιακό δίκαιο δικαιωμάτων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδίωξε να διευκολύνει την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και εισηγήθηκε, προς τούτο, έναν γενικό μηχανισμό συλλογικής ένδικης προστασίας με γνώμονα τις ίδιες βασικές αρχές σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Το 2017 η Επιτροπή ξεκίνησε την αξιολόγηση της εφαρμογής της σύστασης 2013/396/ΕΕ και αρκετά κράτη μέλη προέβησαν σε ενέργειες για την άμεση εφαρμογή της. Παρ' όλα αυτά, η νομοθεσία σε εθνικό επίπεδο εξακολουθεί να παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ κρατών μελών, με αποτέλεσμα την ύπαρξη διαφορετικών μορφών και επιπέδων συλλογικών αγωγών.

Γνώμη 9.2 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ –σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλα όργανα της ΕΕ– θα πρέπει να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους ώστε να διασφαλιστεί η πλήρης εφαρμογή της σύστασης 2013/396/ΕΕ της Επιτροπής σχετικά με τους μηχανισμούς συλλογικών αγωγών και να καταστεί εφικτή η αποτελεσματική άσκηση συλλογικών αγωγών και η πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Οι μηχανισμοί συλλογικής ένδικης προστασίας θα πρέπει να έχουν ευρύ πεδίο εφαρμογής και να μην περιορίζονται σε υποθέσεις καταναλωτών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει επίσης να αξιοποιήσει την αξιολόγηση της εφαρμογής

της σύστασης 2013/396/ΕΕ της Επιτροπής, η οποία ξεκίνησε το 2017, ώστε να παρέχει την αναγκαία στήριξη στα κράτη μέλη της ΕΕ για να θεσπίσουν ή να μεταρρυθμίσουν τους οικείους εθνικούς μηχανισμούς συλλογικής έννομης προστασίας σύμφωνα με το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα σε όλους τους τομείς στους οποίους θα ήταν ενδεδειγμένες συλλογικές αγωγές παράλειψης ή αποζημίωσης όσον αφορά παραβιάσεις των αναγνωριζόμενων από το ενωσιακό δίκαιο δικαιωμάτων.

Το 2017 καταγράφηκαν θετικές εξελίξεις, υπό την έννοια ότι περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ θέσπισαν νομοθεσία για να μεταφέρουν στο εθνικό τους δίκαιο την οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων, συμπεριλαμβανομένων προσπαθειών ώστε να διασφαλίζεται ότι τα θύματα ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους δυνάμει της νέας νομοθεσίας. Τα στοιχεία σε εθνικό επίπεδο σε ορισμένα κράτη μέλη δείχνουν ότι τα θύματα εξακολουθούν να προσκρούουν σε εμπόδια όσον αφορά την καταγγελία εγκλημάτων και δεν λαμβάνουν πάντοτε συνολική ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματά τους. Τα εμπόδια αυτά μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά τη δυνατότητα των θυμάτων να ασκήσουν τα δικαιώματά τους στην πράξη.

Γνώμη 9.3 του FRA

Μετά τις θετικές νομικές εξελίξεις για τη μεταφορά της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων στο εθνικό δίκαιο έως το 2017, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να επικεντρωθούν στην αποτελεσματική εφαρμογή της οδηγίας. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να συλλεχθούν δεδομένα, με ανάλυση κατά φύλο, σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους τα θύματα εγκλημάτων άσκησαν τα δικαιώματά τους. Τα δεδομένα αυτά θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για να αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις στα θεσμικά πλαίσια, ώστε να ενισχυθεί η θέση των θυμάτων και να τους παρέχεται η δυνατότητα να ασκούν τα δικαιώματά τους. Η περαιτέρω συλλογή δεδομένων σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ θα ρίξει φως στο ζήτημα αυτό και να αναδείξει τα κενά τα οποία πρέπει να καλυφθούν ώστε να διασφαλίζεται ότι τα θύματα εγκλημάτων μπορούν να ασκούν τα δικαιώματά τους και να λαμβάνουν στήριξη στην πράξη.

Το 2017 τρία ακόμη κράτη μέλη της ΕΕ κύρωσαν τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των

γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των κρατών μελών της ΕΕ που είχαν κυρώσει τη Σύμβαση έως το τέλος του έτους να ανέλθει σε 17. Όσον αφορά τον καθορισμό των ευρωπαϊκών προτύπων για την προστασία των γυναικών από τη βία, η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης είναι το σημαντικότερο σημείο αναφοράς. Ειδικότερα, το άρθρο 36 υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να ποινικοποιούν κάθε μη συναινετική πράξη σεξουαλικού χαρακτήρα και να εφαρμόζουν προσέγγιση η οποία αναδεικνύει και ενισχύει την άνευ όρων σεξουαλική αυτονομία του ατόμου. Ωστόσο, από τις εκθέσεις αξιολόγησης του 2017 που διενεργήθηκαν από την ομάδα εμπειρογνομόνων για τη δράση κατά της βίας εναντίον των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (GREVIO) αποκαλύφθηκαν κενά στην εθνική νομοθεσία όσον αφορά την ποινικοποίηση μη συναινετικών πράξεων σεξουαλικού χαρακτήρα, στοιχείο που δεν συνάδει με τις απαιτήσεις της Σύμβασης.

Γνώμη 9.4 του FRA

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και η ίδια η ΕΕ θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο κύρωσης της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης). Τα κράτη μέλη της ΕΕ παροτρύνονται να καλύψουν τα κενά στην εθνική νομοθεσία όσον αφορά την ποινικοποίηση όλων των μη συναινετικών πράξεων σεξουαλικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με το άρθρο 36 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να ποινικοποιήσουν σαφώς και άνευ όρων τις αντίστοιχες πράξεις.

Η σκληρή πραγματικότητα την οποία έφερε στο προσκήνιο το παγκόσμιο κίνημα #metoo επιβεβαιώνει τα πορίσματα του FRA από την έρευνα που είχε διεξαγάγει το 2012 σχετικά με τη βία κατά των γυναικών, τα οποία έδειξαν ότι η βία κατά των γυναικών –συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής παρενόχλησης– παραμένει ευρέως διαδεδομένη. Επομένως, απαιτείται σαφώς να δοθεί εκ νέου έμφαση στον τομέα αυτόν τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε επίπεδο κρατών μελών.

Γνώμη 9.5 του FRA

Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειές τους και να λάβουν περαιτέρω μέτρα για την πρόληψη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για την αποτελεσματική απαγόρευση της σεξουαλικής παρενόχλησης σε σχέση με την πρόσβαση στην απασχόληση και τις συνθήκες εργασίας σύμφωνα με την οδηγία 2006/54/ΕΚ για την εφαρμογή της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών σε θέματα εργασίας και απασχόλησης (αναδιατύπωση).

10. Εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Η έκθεση προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την αναπηρία 2010-2020 παρείχε μια ευκαιρία απολογισμού των προσπαθειών της ΕΕ για εφαρμογή των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (ΣΔΑΑ). Η πρόοδος προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης της ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα κατέδειξε ότι φτάνουμε πιο κοντά σε ένα σημαντικό νομοθετικό ορόσημο. Ωστόσο, παρά τα σημαντικά επιτεύγματα σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο, εξακολουθούν να υφίστανται κενά εφαρμογής σε βασικούς τομείς, όπως η προσβασιμότητα και η ανεξάρτητη διαβίωση. Εργαλεία όπως δείκτες, καθώς και αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων για την ένδικη προστασία που παρέχει η ΣΔΑΑ, μπορούν να συμβάλουν στη διασφάλιση ότι οι νομικές υποχρεώσεις θα εφαρμόζονται στην πράξη. Τα πλαίσια παρακολούθησης που θεσπίζονται δυνάμει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της σύμβασης μπορούν επίσης να διαδραματίσουν καίριο ρόλο, ωστόσο η έλλειψη πόρων, η περιορισμένη εντολή και η έλλειψη ανεξαρτησίας υπονομεύουν την αποτελεσματικότητά τους.

Στην έκθεση προόδου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσον αφορά την εφαρμογή της ευρωπαϊκής στρατηγικής για την αναπηρία καταδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο οι δράσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες συμβάλλουν δίνοντας ώθηση για εκτεταμένες νομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις, από την προσβασιμότητα έως την ανεξάρτητη διαβίωση. Παρ' όλα αυτά, ορισμένες πρωτοβουλίες σε επίπεδο ΕΕ και σε επίπεδο κρατών μελών δεν ενσωματώνουν πλήρως την προσέγγιση της αναπηρίας με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως απαιτείται από τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, ή δεν διαθέτουν σαφείς στόχους, επαρκείς προϋπολογισμούς και επιχειρησιακή καθοδήγηση για αποτελεσματική εφαρμογή και αξιολόγηση της προόδου.

Γνώμη 10.1 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εντείνουν τις προσπάθειες για να ενσωματώσουν τα πρότυπα της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στο νομικό και πολιτικό τους πλαίσιο, ώστε να διασφαλιστεί ότι η προσέγγιση της αναπηρίας με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα αντικατοπτρίζεται πλήρως στη νομοθεσία και στη χάραξη πολιτικής.

Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνεται συνολική επανεξέταση της νομοθεσίας ώστε να εξασφαλιστεί η συμμόρφωση με τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Οι οδηγίες για την εφαρμογή θα πρέπει να περιλαμβάνουν σαφείς στόχους και χρονοδιαγράμματα και να προσδιορίζουν τους φορείς που είναι αρμόδιοι για τις μεταρρυθμίσεις. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να εξετάσουν το ενδεχόμενο θέσπισης δεικτών για την παρακολούθηση της προόδου και την ανάδειξη των κενών όσον αφορά την εφαρμογή.

Κατόπιν εντατικών διαπραγματεύσεων, το Συμβούλιο της ΕΕ και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσαν τις θέσεις τους σχετικά με την προτεινόμενη ευρωπαϊκή πράξη για την προσβασιμότητα το 2017, αποδεικνύοντας τη δέσμευση της ΕΕ στην εμβληματική αυτή νομοθεσία για την εφαρμογή της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθούν να υφίστανται αξιοσημείωτες διαφορές σε σημαντικά ζητήματα, όπως το εύρος της δυνατότητας εφαρμογής της πράξης σε οπτικοακουστικά μέσα και υπηρεσίες μεταφορών, καθώς και η αλληλοσυσχέτισή της με άλλες σχετικές πράξεις του δικαίου

της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) και της οδηγίας για τις δημόσιες συμβάσεις. Αυτό σημαίνει ότι η πρόταση ενδέχεται να αποδυναμωθεί σε βασικούς τομείς κατά τη διάρκεια των νομοθετικών διαπραγματεύσεων, με κίνδυνο να υπονομευθεί η ικανότητα της πράξης να βελτιώσει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην ΕΕ σε αγαθά και υπηρεσίες.

Γνώμη 10.2 του FRA

Η ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίσει την ταχεία έκδοση μιας συνολικής ευρωπαϊκής πράξης για την προσβασιμότητα, η οποία θα περιλαμβάνει ισχυρά μέτρα επιβολής. Στην εν λόγω πράξη θα πρέπει να κατοχυρώνονται πρότυπα για την προσβασιμότητα στο δομημένο περιβάλλον και στις υπηρεσίες μεταφορών. Προκειμένου να διασφαλιστεί συνεκτικότητα με το ευρύτερο σύνολο της νομοθεσίας της ΕΕ, η πράξη θα πρέπει να περιλαμβάνει διατάξεις που τη συνδέουν με άλλες συναφείς πράξεις, όπως τους κανονισμούς που αφορούν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία και την οδηγία για τις δημόσιες συμβάσεις.

Τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη στήριξη των εθνικών προσπαθειών για την επίτευξη ανεξάρτητης διαβίωσης. Η κοινωνία των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία, μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην παροχή των αναγκαίων πληροφοριών για την αποτελεσματική παρακολούθηση της χρήσης των κονδυλίων των ταμείων.

Γνώμη 10.3 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία τα οποία κατοχυρώνονται στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ γίνονται πλήρως σεβαστά, ώστε να μεγιστοποιηθεί η δυνατότητα των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) να στηρίζουν την ανεξάρτητη διαβίωση. Για τη διευκόλυνση της αποτελεσματικής παρακολούθησης της χρήσης των ταμείων και των αποτελεσμάτων τους, η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει επίσης να λάβουν μέτρα ώστε να συμπεριλάβουν τις οργανώσεις ατόμων με αναπηρία στις επιτροπές παρακολούθησης των ΕΔΕΤ και να διασφαλίσουν επαρκή και κατάλληλη συλλογή δεδομένων για τον τρόπο χρήσης των ΕΔΕΤ.

Έως τα τέλη του 2017, η Ιρλανδία ήταν το μόνο κράτος μέλος της ΕΕ που δεν είχε κυρώσει τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, παρότι οι κύριες μεταρρυθμίσεις που προετοιμάζουν το έδαφος για την κύρωση έχουν πλέον θεσπιστεί. Επιπλέον, πέντε κράτη μέλη και η ΕΕ δεν έχουν κυρώσει το προαιρετικό πρωτόκολλο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, το οποίο προβλέπει το δικαίωμα των φυσικών προσώπων να υποβάλλουν αναφορές στην επιτροπή για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, καθώς και τη δυνατότητα της εν λόγω επιτροπής να διενεργεί εμπιστευτικές έρευνες μόλις λάβει «αξιόπιστες πληροφορίες που υποδεικνύουν σοβαρές ή συστηματικές παραβιάσεις» της Σύμβασης (άρθρο 6).

Γνώμη 10.4 του FRA

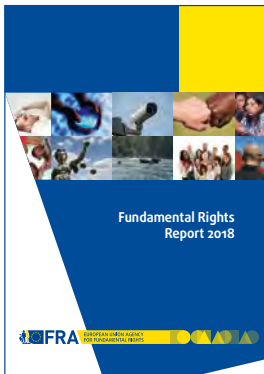
Τα κράτη μέλη της ΕΕ τα οποία δεν έχουν καταστεί ακόμη συμβαλλόμενα μέρη του προαιρετικού πρωτοκόλλου της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες για να διασφαλίσουν την κύρωσή του το συντομότερο δυνατόν, ούτως ώστε να επιτευχθεί η πλήρης κύρωση του προαιρετικού πρωτοκόλλου της Σύμβασης σε ολόκληρη την ΕΕ. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο να αναλάβει ταχεία δράση για την αποδοχή του προαιρετικού πρωτοκόλλου.

Έως το τέλος του 2017, δύο από τα 27 κράτη μέλη της ΕΕ που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες δεν είχαν ορίσει πλαίσιο προκειμένου να προάγουν, να προστατεύουν και να παρακολουθούν την εφαρμογή της, όπως απαιτείται δυνάμει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης. Επιπλέον, η αποτελεσματική λειτουργία ορισμένων υφιστάμενων πλαισίων υπονομεύεται από την ανεπάρκεια πόρων, τις περιορισμένες εντολές και την αδυναμία να διασφαλιστεί η συστηματική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, όπως και από την έλλειψη ανεξαρτησίας σύμφωνα με τις αρχές των Παρισίων για το καθεστώς των εθνικών θεσμών για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Γνώμη 10.5 του FRA

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη της θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο να διαθέσουν επαρκείς και σταθερούς οικονομικούς και ανθρωπίνους πόρους για τα πλαίσια εποπτείας που θεσπίζονται βάσει του άρθρου 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Όπως προβλέπεται στη νομική γνωμοδότηση σχετικά με τις απαιτήσεις του άρθρου 33 παράγραφος 2 της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στο πλαίσιο της ΕΕ, την οποία εξέδωσε ο FRA το 2016, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει επίσης να εξετάσουν τρόπους για να εγγυηθούν τη βιωσιμότητα και την ανεξαρτησία των πλαισίων εποπτείας, διασφαλίζοντας ότι διαθέτουν ισχυρή νομική βάση για το έργο τους και ότι στη σύνθεση και στη λειτουργία τους λαμβάνονται υπόψη οι αρχές των Παρισίων για το καθεστώς των εθνικών θεσμών για την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το 2017 υπήρξε έτος προόδου αλλά και προβλημάτων όσον αφορά την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Στην Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2018 του FRA εξετάζονται οι σημαντικές εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2017 και περιγράφονται συνοπτικά οι γνώμες του FRA επ' αυτών. Επισημαίνοντας τόσο τα επιτεύγματα όσο και τους τομείς στους οποίους εξακολουθούν να υπάρχουν προβληματισμοί, η έκθεση παρέχει στοιχεία για τα κυριότερα ζητήματα που διαμορφώνουν τον διάλογο σχετικά με τα θεμελιώδη δικαιώματα σε ολόκληρη την ΕΕ.

Φέτος στο ειδικό κεφάλαιο εξετάζεται η μεταστροφή προς μια προσέγγιση της γήρανσης με βάση τα δικαιώματα. Στα υπόλοιπα κεφάλαια εξετάζονται τα ακόλουθα θέματα: ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και η χρήση του από τα κράτη μέλη· ισότητα και απαγόρευση των διακρίσεων· ρατσισμός, ξενοφοβία και συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας· ένταξη των Ρομά· άσυλο και μετανάστευση· κοινωνία της πληροφορίας, προστασία της ιδιωτικής ζωής και προστασία των δεδομένων· δικαιώματα του παιδιού· πρόσβαση στη δικαιοσύνη· και εξελίξεις όσον αφορά την εφαρμογή της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Περαιτέρω πληροφορίες:

Για την πλήρη Έκθεση για τα θεμελιώδη δικαιώματα 2018 του FRA – βλ. <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018>

Βλ. επίσης τις συναφείς δημοσιεύσεις του FRA:

- FRA (2018), *Έκθεση για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα 2018 – Γνώμες του FRA*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/fundamental-rights-report-2018-fra-opinions> (διατίθεται στις 24 επίσημες γλώσσες της ΕΕ)
- FRA (2018), *Shifting perceptions: towards a rights-based approach to ageing*, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Εκδόσεων, <http://fra.europa.eu/en/publication/2018/frr-2018-focus-rights-based-ageing> (διατίθεται στα αγγλικά και τα γαλλικά)

Για τις προηγούμενες ετήσιες εκθέσεις του FRA σχετικά με τις προκλήσεις και τα επιτεύγματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των θεμελιωδών δικαιωμάτων, βλ.: <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/annual-reports> (διατίθενται στα αγγλικά, τα γαλλικά και τα γερμανικά).

FRA – ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Βιέννη – Αυστρία
Τηλ. +43 158030-0 – Φαξ +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

Υπηρεσία Εκδόσεων

© Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018
© Φωτογραφίες (από πάνω αριστερά προς τα κάτω δεξιά): iStockphoto;
Ευρωπαϊκή Επιτροπή; iStockphoto (3 & 4);
OSCE (Milan Obradovic); iStockphoto (6-10)
Print: ISBN 978-92-9491-954-0, doi:10.2811/22978
PDF: ISBN 978-92-9491-957-1, doi:10.2811/994742